Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

№ 28 (20. 295) • 1989 йил 3 февраль, жума • Баҳоси 3 тийин.

М. С. ГОРБАЧЕВнинг ГФРга ҚИЛАДИГАН ВИЗИТИ ТЎҒРИСИДА

Федерал президент Рихард Фон Вайцзеккернинг таклифига биноан М. С. Горбачев 1989 йилнинг 12-15 июнь кунлари расмий визит билан Германия Федератив Республикасида бўлади.

М. С. Горбачевнинг федерал канцлер Гельмут Коль билан учрашувлари ўтказилади, ана шу учрашувлар чоғида канцлернинг 1988 йил октябрь ойида СССРга қилган визити вақтида бошланган сиёсий музокаралар давом эттирилади.

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси комиссиясида

ЎЗАРО МАДАДКОРЛИК БЎЛСИН

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг 1 февраль куни СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари Л. А. Воронин ўтказган навбатдаги амалий мажлисида Арманистоннинг энг катта шаҳарларидан бири — Ленинаканда зилзила оқибатларини тугатиш ишлари қандай бораётганлиги батафсил таҳлил этилди.

Комиссия янги уй-жой биноларни ва иморатлар шошма-шошарлик қилмай, обдон ўйлаб, зилзилабардош қурилиш нормаларига ва талабларига тўла мувофиқ равишда қурилиши кераклигини тасдиқлаш билан бирга шаҳарнинг қурилиш майдонларидаги ишлар суст бораётганини танқид қилди. Декабрь-январь ойларида бу ерда атиги 32 миллион сўмлик қурилиш-монтаж ишлари бажарилган. Ҳолбуки, йил охиригача 465 миллион сўмлик иш бажарилиши лозим.

Белгиланган иш ҳажмини уддалаш учун қурилиш суръатлари кескин тезлаштирилиши керак. Бунинг учун эса зарур бўлган ҳамма имкониятлар бор: Ленинаканда кўпгина қурилиш министрликлари ва иттифоқдош республикаларнинг кучли ташкилотлари иш олиб бормоқда, зарур инженерлик-геология тадқиқотлари бажарилган, қурилиш майдонларининг микросейсмик районлаштириш ишлари тугалланмоқда. Ҳамиша ҳам бир-бирининг манфаатларини эътиборга олмаётган ёндош муассасалар ўртасида ҳамжиҳатлик яхши йўлга қўйилмаганлиги эса ишга халақит бермоқда. Комиссия Ленинаканни қайта бунёд этиш соҳасидаги тиклаш ва қурилиш-монтаж ишларининг бутун комплексини бошқаришнинг ягона автомат системасини тезроқ вужудга келтиришни талаб қилди.

Яқин вақт ичида шаҳарни вайрон бўлган иморатларнинг уюмларидан батамом тозалаш ва икки миллион куб метрга яқин қурилиш конструкцияларининг парчаларини олиб чиқиб кетиш лозим. Комиссия шу парчалар уюмларини ташиб кетиш ҳажмларини ошириш зарурлигини таъкидлади.

Вагон-уйчаларни шаҳар аҳолисига тақсимлашда йўл қўйилган суиистеъмол фактларига принципиал баҳо берилди. Ленинакан шаҳар Советининг ижроия комитетига бу ишни кўпчиликнинг кўз ўнгида ошкора ўтказиш, қабул этилган қарорлардан аҳолини маҳаллий матбуот орқали кенг хабардор қилиш тавсия этилди.

Комиссия шаҳарнинг савдо шохобчасини ривожлантиришнинг истиқбол плани хусусида мулоҳазалар айтди, бу планда турли объектларни қурилишнинг пудратчилар билан келишиб олинган аниқ-равшан муддатлари белгилаб қўйилмаганини таъкидлади. Ленинакан аҳолиси эса тобора кўпайиб бормоқда: кўчирилган кишилар қайтмоқдалар, қурувчиларнинг янги-янги отрядлари етиб келмоқда. Янги магазинлар, ошхоналар, омборхоналарни очишнинг пайсалга солиниши эса аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари ва саноат моллари билан таъминлашдаги вазиятни чигаллаштиришга олиб бориши мумкин, бунга йўл қўйиб бўлмайди.

Комиссия аҳоли яшаб турган чодирларда рўй берган бир неча ёнғин тўғрисидаги хабарларни муҳокама қилди. Ёнғинга қарши кураш органларидан келгусида бундай ҳодисаларга йўл қўймаслик учун зудлик билан ҳамма зарур чораларни кўриш талаб қилинди.

Комиссия яқин икки йил ичида республикада темир йўл транспортини ривожлантириш схемасини кўриб чиқиб, маъқуллади.

Комиссия ишида Арманистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари С. Г. Арутюнян қатнашди. (ТАСС).

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида учрашув

Совет жамияти турмуш фаолиятининг ҳамма соҳаларини муқаррар янгилаш жараёни шароитида республика аҳолиси барча табақаларининг ижтимоий активлиги сезиларли даражада ўсди. Мазкур жараён турлича ўтмоқда, чунки ҳозир ҳамма демократия маданиятини ўрганмоқда, фикрларнинг социалистик хилма-хиллиги мактабидан ўтмоқда. 2 февраль куни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида фан ва маданият арбоблари билан бўлиб ўтган учрашувда қайта қуриш шароитида илмий-техникавий ва маънавий резервдан янада тўлароқ фойдаланиш вазифалари тўғрисида гап борди.

Учрашувга область партия комитетларининг биринчи секретарлари, область ижроия комитетларининг раислари, областлар, Тошкент шаҳар ва район партия комитетларининг идеология масалалари билан шуғулланувчи секретарлари, область ижроия комитетлари раисларининг маданият масалалари билан шуғулланувчи ўринбосарлари, илмий муассасалар ва олий ўқув юртлари, маданият ва санъат муассасалари, ижодий союзлар ва оммавий ахборот воситаларининг раҳбарлари ва партия ташкилотларининг секретарлари таклиф этилди. Тошкентдаги турли жамоат ташкилотлари, йирик саноат корхоналари ва бирлашмаларининг вакиллари, олимлар, ёзувчилар, архитекторлар, рассомлар, актёрлар, журналистлар улар билан бирга залда ҳозир бўлдилар.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Н. Нишонов «Илмий ва санъаткор зиёлиларнинг ижодий кучлари қайта қуришга хизмат қилсин» деган мавзуда доклад қилди.

Музокараларда Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг президенти М. С. Салоҳиддинов, республика Табиатни муҳофаза қилиш жамиятининг раиси О. А. Алимов, «Шарқ юлдузи» журналининг бош редактори Ў. Ҳошимов, Тошкентдаги М. Горький номли давлат академик рус драма театрининг бош режиссёри В. А. Гвоздков, В. П. Чкалов номли Тошкент авиация ишлаб чиқариш бирлашмасининг слесари К. Тожихўжаев, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг вице-президенти Э. Ю. Юсупов, Ўзбекистон Ёзувчилар союзининг биринчи секретари О. Ёқубов, Тошкент политехника институтининг ректори А. Т. Жалилов, Ўзбекистон Журналистлар союзи правлениесининг раиси А. Ғ. Мухторов, Ўзбекистон Ёзувчилар союзининг секретари М. Солиҳ, Оролни қутқариш жамоат комитетининг раиси П. Шермуҳамедов иштирок этдилар.

Учрашувда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бюросининг аъзолари ва аъзоликка кандидатлари В. П. Анишчев, П. В. Догонкин, Ғ. Ҳ. Қодиров, Ш. З. Камолхўжаев, М. М. Мирқосимов, В. И. Огарок, К. Саликов, М. Ҳ. Холмуҳамедов, Ҳ. Алимова, А. С. Ефимов, Б. Ф. Сатин, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосарлари Т. А. Ешимбетова ва А. П. Романовский, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосарлари А. Р. Отажонов, Қ. Ҳ. Маҳамадалиев, В. В. Судаpенков, С. У. Султонова қатнашдилар.

Учрашувда КПСС Марказий Комитетининг масъул ходими В. Н. Лаврентьев иштирок этди.

(ЎзТАГ).

ИЛМИЙ ВА САНЪАТКОР ЗИЁЛИЛАРНИНГ ИЖОДИЙ КУЧЛАРИ ҚАЙТА ҚУРИШГА ХИЗМАТ ҚИЛСИН

Р. Н. НИШОНОВ доклади

Ҳурматли ўртоқлар!

Аввало сизларни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг Бюроси номидан самимий табриклашга ва янги йилда ишларингизга барака ҳамда барча соҳаларда муносиб ижодий зафарлар тилашга ижозат бергайсизлар.

Биз илмий ва санъаткор зиёлиларнинг намояндалари билан Марказий Комитетда ҳам, ижодий союзларда ҳам неча марталаб учрашганмиз. Ҳар бир мана шундай учрашув мазмундор ўтган, ўз хусусиятларига эга бўлган. Биз ҳаммамиз муаммоли масалаларнинг муҳокамасини принципиал негизда ва шу билан бирга рўй-рост, сидқидиллик ва ўртоқлик муҳитида ўтказишга яқдиллик билан интилиб келганмиз. Бугунги суҳбатимиз ҳам айни мана шундай амалий руҳда ўтишига умидвормиз.

Бу учрашувнинг зарурлиги равшан. Бизнинг бир-биримизга айтадиган гапларимиз, биргаликда фикрлашиб оладиган масалаларимиз бор. Ҳозир совет давлати ўз тарихининг бениҳоя масъулиятли, бурилиш даврини бошдан кечирмоқда. Тобора кучайиб бораётган қайта қуриш ўз ривожининг янги босқичига кирди. Қайта қуриш концепцияси, унинг назарияси ва практикаси асосан таърифлаб, асослаб берилди, энг катта, стратегик муҳим соҳаларда зарур қарорлар қабул этилди. Эндиликда бутун сиёсий, ташкилотчилик ва хўжалик ишининг оғирлик маркази ишлаб чиқилган чора-тадбирларни амалда рўёбга чиқариш соҳасига узил-кесил ўтказилмоқда. Ҳамма жойда СССР халқ депутатлари сайловига бағишланган сайлов кампанияси авж олиб бораётганлиги ҳозирги пайтга алоҳида аҳамият бахш этмоқда, бу кампания чоғида сиёсий ислоҳотнинг: бутун ҳокимият-Советларга, деган энг асосий ғояси турмушда рўёбга чиқарилмоқда.

КПСС Марказий Комитетининг январь Пленуми кейинги вақтдаги энг муҳим ижтимоий-сиёсий воқеа бўлди. КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачевнинг докладида, Пленумда қабул этилган партияга, совет халқига Мурожаатномада КПСС Марказий Комитетининг сайловолди сиёсий платформаси баён этилди, қайта қуришнинг дастлабки йиллари якунлари чиқарилди, партиянинг яқин келажакдаги фаолияти асосий йўналишлари белгилаб берилди.

Пленум тақдиримиз ҳал бўлаётган мана шу даврда жамиятни янгилашнинг асосий ташкилотчи ва етакчи кучи бўлмиш партия зиммасига тушадиган катта масъулиятни англаб, рўй бераётган ўзгаришларни реалистик позицияларда туриб рўй-рост баҳолади, қайта қуришга халақит бераётган омилларни аниқ кўрсатиб ўтди. КПСС қийинчиликлар ва камчиликларни бартараф эта бориб, аввало ўзига, коммунистларга нисбатан талабчанликни ошираётганлиги таъкидланди.

Пленум партиянинг қайта қуриш йўлидан муттасил олға боришга, бутун куч, коллектив ақл-заковат ва коллектив иродани шу йўлга сафарбар этишга азму қарор берганини тасдиқлади. Совет кишиларининг фаровонлигини ошириш, уларнинг турмушини ҳар томонлама яхшилаш партия бутун социал-иқтисодий сиёсатининг асл мақсади бўлиб келганлиги ва шундай бўлиб қолаётганлиги тўғрисидаги фикр янги куч билан янгради. Халқ хўжалигини сифат жиҳатидан янгилаш ва юксалтиришнинг, социал соҳани жадал ривожлантиришнинг, мафкуравий ва маънавий тарбия соҳасида етилган муаммоларни ҳал этишнинг, миллатлараро муносабатларни такомиллаштиришнинг, партия ва давлат ташқи сиёсий фаолиятининг аниқ-равшан йўллари кўрсатиб берилди.

М. С. Горбачевнинг ҳамда партия бошқа раҳбарларининг фан ва маданият арбоблари билан яқинда бўлиб ўтган учрашувида шу ҳақда сидқидилдан қизғин ва амалий гаплашиб олинди. Бу учрашув маънавий-мафкуравий турмушни демократиялаш ошкораликни ривожлантириш ва шу билан бирга, бу соҳада вужудга келган салбий ҳодисаларни бартараф этиш, жамиятда ишонч ва рўй-ростлик муҳитини вужудга келтириш, зиёлиларни қайта қуришнинг амалий вазифаларини ҳал этиш теварагида жипслаштириш йўлини мустаҳкамлаш борасидаги муҳим қадамлардан бири бўлди. Жамиятда рўй бераётган кенг миқёсли ўзгартишларда илмий ва ижодкор зиёлиларнинг ўрни белгилаб берилди, қайта қуришнинг маданий қатламини бунёд этишга оид аниқ-равшан истаклар ва тавсиялар айтилди.

КПСС Марказий Комитети Пленумининг ҳужжатлари ҳам, партия раҳбарларининг фан ва маданият арбоблари билан учрашуви материаллари ҳам социал умидворлик, белгиланган режаларнинг ҳаммаси албатта бажарилишига комил ишонч руҳи билан суғорилганлигини таъкидлаб ўтмоқ керак. Совет кишиси бу ишончнинг асосий кафилидир. Ҳар биримиз ва ҳаммамиз биргаликда қайта қуришнинг тақдири учун жавобгармиз. Орамизда лоқайд ва беғам кишилар, бепарво кузатувчилар бўлмаган тақдирдагина муваффақиятга эриша оламиз. Катта-катта тадбирларни, илғор ислоҳотларни юксак интизом, ишга масъулият билан ижодий ёндашиш орқали мустаҳкамлаш зарур.

Чамаси, бугунги суҳбатимизга айни мана шундай позициялардан ёндашиш, республикада рўй бераётган ўзгаришларнинг баъзи масалаларини биргаликда муҳокама қилиш, янада дадилроқ олға бориш учун орттирилган тажрибани идрок этиш, йўл қўйилган хато ва нуқсонларни таҳлил қилиб, билиб олиш тўғри бўлур эди.

Аввало қуйидагиларни таъкидлаб ўтмоқчиман. Мамлакатдаги бошқа қардош республикалар қатори Ўзбекистон ҳам қайта қуришга тобора кўпроқ киришиб бормоқда. Партия ташкилотлари коммунистларнинг, барча меҳнаткашларнинг куч-ғайратларини республика олдида турган долзарб иқтисодий ва социал муаммоларни ҳал этишга, бой табиий иқлим, ишлаб чиқариш имкониятларидан, меҳнат ва интеллектуал ресурслардан баракали фойдаланишга сафарбар этмоқдалар. Шу жиҳатдан ўтган йил жуда ибратли бўлди. Гарчи белгиланган ҳамма режаларга эриша олмаган бўлсак ҳам, ҳар ҳолда муайян силжишлар яққол кўриниб турибди.

Республика халқ хўжалиги бирмунча юқори суръатлар билан ривожланди. Миллий даромад 1987 йилдаги 0,8 процент ўрнига 5,1 процент кўпайди. Хўжалик механизмини қайта қуриш, бирлашмалар, корхоналар ва ташкилотларни тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи пул билан таъминлаш принципларига ўтказиш бу жараёнларга ижобий таъсир қилди. Истеъмолчининг бевосита манфаатлари, инсоннинг манфаатлари халқ хўжалиги кўпчилик бўғинларининг ишида амалий мақсад бўлиб қолмоқда.

Қишлоқ меҳнатчилари пахта, пилла, дон тайёрлаш топшириқларини муваффақиятли бажардилар, гўшт, сут ва тухум етиштириш 1987 йилга нисбатан кўпайди. Аҳолининг реал даромадлари ошди.

Бироқ ҳали туб бурилишга эриша олганимиз йўқ. Халқ хўжалигининг кўпгина тармоқлари ҳали ҳам бир маромда ишламаяпти, уларнинг ишида жиддий нуқсонлар содир бўлиб турибди. Агросаноат комплексида республика шаҳар ва қишлоқларининг аҳолисини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашни сифат жиҳатдан яхшилашга эриша олмадик.

Капитал қурилишда асосий фондларни ишга тушириш ва капитал маблағларни ўзлаштириш планлари барбод бўлди. Уй-жой программаси қониқарсиз бажарилмоқда. Гарчи план умуман 700 минг квадрат метр миқдорида ошириб бажарилган бўлса ҳам, ўтган йили биз давлат капитал маблағлари ҳисобидан 330 минг квадрат метр саҳнли уй-жой биноларини кам олдик. Йил якунлари юзасидан бир қанча социал объектларни, шу жумладан мактабгача тарбия муассасалари, касалхоналар, ҳунар-техника билим юртларини ишга тушириш планининг бажарилиши таъминланмаганлиги бизни айниқса ташвишга солмоқда.

Экология вазияти ҳаддан ташқари ўз ҳолига ташлаб қўйилган. Ерларга ҳадеб пахта экилаверганлиги, далаларга химиявий моддалар ҳаддан ташқари кўп сочиб ташланганлиги, сув ресурсларидан ўйламай-нетмай фойдаланиб келинганлиги атроф-муҳитни жиддий равишда бузиб юборди, хатарли касалликлар келиб чиқиши ва ёйилишига сабаб бўлди. Йўл қўйилган бузилишларни тугатиш соҳасида кўрилган чора-тадбирлар ҳали сезиларли натижа бергани йўқ.

Шундай қилиб, жуда мураккаб вазият вужудга келмоқда. Биз уни пардозлаб кўрсатишга ҳам, камайтириб талқин этишга ҳам мойил эмасмиз. Янгиланиш жараёнлари бизда ҳозирча жуда қийинчилик билан, баъзан ғоят мушкул ва зиддиятли вазиятда ўтмоқда. Бунинг ҳам объектив, ҳам субъектив бир талай сабаблари бор. Бир томондан, ўтган йиллардаги салбий бузилишларнинг оқибатлари биз ўйлагандан ҳам чуқурроқ ва асоратлироқ бўлиб чиқиб, ўзгартишлар динамикасига ҳамон таъсир ўтказиб келмоқда. Маълум бўлишича, нопок қўл билан қайта қуришга киришган республика аввалги бир қанча раҳбарларининг ночорлиги ҳам ўз асоратини қолдирганлиги шубҳасиз.

Иккинчи томондан, ҳали қайта қуришнинг кўпгина воситалари чинакамига ишга солингани йўқ ва аввало иқтисодий ислоҳот кўнгилдагидек ишлай бошлагани йўқ. Кўпгина кадрлар раҳбарлик ва бошқаришга янгича ёндашувларни суст ўзлаштирмоқдалар, хўжалик юритишнинг самарали усулларини жорий этишга, иқтисодий алоқаларни тубдан ўзгартиришга ҳафсаласизлик билан қарамоқдалар. Меҳнаткаш инсоннинг умумхалқ мулкидан, ишлаб чиқариш воситаларидан ўтмишдаги бегоналашувини бартараф этишга, инсоннинг хўжайинлик туйғусини тиклашга, уни моддий ва маънавий жиҳатдан манфаатдор қилишга муваффақ бўлингани йўқ.

Умуман мамлакат учун характерли бўлган бошқа сабаблар ҳам иқтисодий аҳволга ўзининг салбий таъсирини ўтказди, албатта. Аҳолининг даромадлари билан харажатлари сурункали номутаносиблиги, истеъмол моллари ва хизматларнинг етишмаслиги, оғир молиявий вазият мана шу сабаблар жумласига киради. Зарар кўраётган корхоналар экономика гарданидаги оғир юк бўлиб турибди. Уларнинг сони гарчи икки ҳисса камайиб, кўраётган зарари 60 процент қисқарган бўлса ҳам, янги хўжалик механизми шароитида бундай корхоналарга тоқат қилиб бўлмайди. Агросаноат комплексидаги 72 та хўжалик банкрот, деб эълон қилинди ва иқтисодий жиҳатдан бақувват хўжаликлар билан бирлаштирилди.

Ҳуллас, муаммолар кўп. Уларни талабчанлик билан таҳлил этганда кўпгина камчиликлар ўзимизнинг хато ва нуқсонларимизга боғлиқ эканлиги равшан кўринади. Бир қанча партия комитетлари ва ташкилотларининг, совет, хўжалик органларининг фаолияти ҳали қайта қуриш тақозо этган талаблар даражасига кўтарилмаганини рўй-рост тан олмоқ керак. Шу сабабли, бугунги вазифа иш суръатини жиддий ва асосли равишда оширишдан, бой берилган имкониятларнинг ўрнини тўлдиришдан, вазиятни амалий равишда яхшилик сари буриб юборишдан иборат.

Бу йўлда ҳозирнинг ўзидаёқ зарур қадамлар қўйилмоқда. Партия органларининг структураси обдон қайта қурилди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг, жойлардаги партия комитетларининг аппарати анчагина янгиланди, улар янги кучлар билан тўлдирилмоқда. Партиявий фаолият кундалик хўжалик ишларидан аста-секин халос этилмоқда, сиёсий усуллар изига активроқ буриб юборилмоқда. Асосий соҳалар бўйича партия Марказий Комитети, область, шаҳар, район партия комитетларининг комиссиялари тузилганини, улар фаолиятининг истиқбол программаси ишлаб чиқилаётганини биласизлар.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети билан республика ҳукумати республика иқтисодий ва социал тараққиётини жадаллаштириш тўғрисидаги батафсил таклифларни тайёрлаб, СССР Министрлар Советига топширдилар. Бу таклифларда халқ хўжалигини ривожлантиришдаги оғир бузилишларни тузатиш ва халқ фаровонлигини ошириш юзасидан зарур чора-тадбирлар эътиборга олинган.

Мана шундай шароитда рўй бераётган жараёнларни вазминлик ва фаҳм-фаросат билан идрок этиш, олдимизда турган вазифаларни ҳал этишнинг тўғри йўлларини ва усулларини танлаб олиш, барча ижтимоий кучларни, аҳолининг ҳамма социал қатламлари ва группаларини жипслаштириш, уларни бунёдкорлик ишлари йўлига солиб юбориш алоҳида аҳамиятга эга бўлади.

Ҳаммамиз кўриб турибмиз: қайта қуриш жамиятни оёққа турғазди, одамларни социал лоқайдлик ва маънавий мудроқликдан уйғотди. Ҳозир энг ўткир, энг долзарб муаммолар республикадаги қизғин мунозараларнинг марказида турибди. Ҳали яқиндагина бу муаммоларнинг кўпчилик қисми ҳақида лом-мим дейилмас, ёки бир чеккага суриб қўйилар эди. Ишлаб чиқарувчи кучларни жойлаштириш ва меҳнат ресурсларидан фойдаланиш, экология ва демография, пахта монокультураси ва озиқ-овқат маҳсулотларининг етишмаслиги, ўзбек, рус тиллари ва бошқа тиллар муаммолари, маданий мерос, миллатлараро муносабатлар ва бошқа кўпгина масалалар шулар жумласига киради. Бу масалаларнинг ҳаммаси юзасидан турли, баъзан эса, ҳатто бир-бирига мутлақо зид мулоҳазалар айтилмоқда. Мана шундай хилма-хил фикрлар, турли-туман қарашлар орасидан тўғриси қайсилигини аниқлаб олиш баъзан мушкул бўлиб қолмоқда. Бу ўринда вазминлик ва билимдонлик билан фикр юритиш, малакали таҳлил этиш айниқса муҳимдир. Бунинг устига жўшқин ҳаётимиз зудлик билан ҳал этилиши зарур бўлган тобора янги-янги муаммоларни кун сайин ўртага қўйиб турибди.

Ана шу мураккаб ва зиддиятли вазиятда интеллектуал кучларимизга, фан ва маданият арбобларини улкан отрядига катта умид боғлаётганлигимиз тушунарлидир. Улар қайта қуриш жараёнларини ривожлантиришга, ижтимоий онгни янгилашга, республикадаги бутун маънавий-сиёсий иқлимни ўзгартиришга сезиларли ҳисса қўшдилар ҳамда қўшмоқдалар. Мен бу гапларни шунчаки айтаётганим йўқ, балки ҳозирги пайтда илмий ва ижодкор зиёлиларнинг зиммасига тушаётган катта иш ва масъулиятни яна бир бор таъкидлаш учун айтяпман.

Республика партия ташкилоти айни шуни ҳисобга олиб маънавий соҳада юз бераётган ҳамма нарсага ғамхўрлик ва эътибор билан муносабатда бўлиш, маданият, таълим ва илм-фан масалаларида партиявий ишнинг демократик принципларини ривожлантириш йўлидан боришга ҳаракат қилмоқда. Мамнуният билан шуни таъкидлаш мумкинки, бизда зиёлилар билан хайрихоҳлик ва манфаатдорлик руҳида мулоқот қилиш практикаси кенгайиб бормоқда, маъмуриятчилик билан ўз фикрини ўтказиш ва ўзбошимчалик билан ёндашишни истисно қиладиган вазият вужудга келмоқда.

(Давоми иккинчи бетда).

XII БЕШ ЙИЛЛИК

КВАРТАЛ ПЛАНИ БАЖАРИЛДИ

Хўжаобод районидаги Киров номли аграр саноат комбинатининг чорвадорлари 1989 йилни яхши бошладилар. Улар давлатга гўшт сотиш биринчи квартал планини барвақт адо этишди. Давлатга 24 тонна ўрнига 32,3 тонна юқори сифатли гўшт топширилди.

Бу ютуққа ака-ука бўрдоқибоқарлар — Олим ва Одил Каримовлар муносиб улуш қўшишди. Илғорлар молларни яхши парвариш қилиб, уларнинг ўртача вазнини 424 килограммга етказдилар.

Р. ЖУМАНИЁЗОВА.

МАРКАЗЛАШТИРИЛГАН ТАРЗДА

● Ўрта Осиё темир йўлининг энг катта станцияларидан бири — Ховосда таъмирлаш ишлари ниҳоясига етди. Магистралнинг қурилиш-монтаж поездлари, бир қанча йирик йўл хизмати корхоналари янги техника — ўзгарувчан токда ишлайдиган қудратли магистрал электровозларни жорий этишни тезлаштириш мақсадида меҳнат қилишди.

Сигнализация ва алоқанинг барча станция қурилмалари, шунингдек, стрелкаларни марказлашган тарзда бошқаришни таъминлайдиган техника эндиликда янги электр манбаига ўтказилди. Бу эса иш маданияти ва пухталигини анча ошириш, поездлар ҳаракатини самарали бошқариш имконини беради.

Янги электровозлар Ховос станциясига 1990 йилда келади. Уларни кутиб олишга тайёргарлик давом этмоқда, яна тахминан миллион сўмлик иш бажариш керак бўлади.

ИЖАРА ПУДРАТИГА ЎТИЛДИ

● Ҳар бир нарсага шубҳа билан қаровчи кишиларнинг «ижара пудратига ўтилса, гўё ишсизлик хавфи туғилади» деган гапларини Қува районидаги «Москва» колхозининг хўжаликда мавжуд бўлган ортиқча ишчи кучларидан оқилона фойдаланиш борасидаги тажрибаси бутунлай йўққа чиқаради.

Йигирма кишилик колхоз бригадаси ўтган йили мазкур қурилиш материалидан пахтакорлар учун йигирмадан ортиқ уй-жой, жамоат чорвачилиги учун иккита молхона бунёд этди.

Ўн беш киши тер тўкаётган асфальт цехи колхознинг фахрига айланди. Цех ишчилари қарийб йигирма километр келадиган қишлоқ йўлларини асфальтлашга ёрдам беришди.

Сабзавот ва мева ҳосилини йиғиб олиш даврида хўжаликнинг кичик консерва заводи ишга киришади. У бир кеча-кундузда 3 минг шартли банка маҳсулот ишлаб чиқаришга мўлжалланган.

Хўжаликда ёрдамчи корхоналар ташкил этиш ҳисобига қўшимча равишда бир юз йигирматадан кўпроқ ишчи ўринлари вужудга келтирилди.

(ЎзТАГ).

ЎЗБЕКИСТОН ТЕАТРЛАРИ ФЕСТИВАЛИ ОЛДИДАН

20 февралдан 27 февралгача Тошкентда биринчи республика театр фестивали бўлади. Бир ҳафта мобайнида Ўзбекистоннинг турли шаҳарларидан келган 20 та профессионал драма коллективлари ўзларининг энг яхши спектаклларини кўрсатишади.

Фестиваль программасига кўра, ана шу спектакллар кенг муҳокама қилинади. Шу мақсадда Ҳамза номли санъатшунослик институтининг социология сектори кўрсатилган асарлар хусусида жамоатчилик фикрини сўраб билади. Томошабинларнинг якунловчи конференциясида кўрик голиблари аниқланади. Ўрта Осиё ва Қозоғистон театрларининг регион фестивалида республикамиз ўзининг энг яхши спектаклини кўрсатади.

Театр байрамини уюштириш ва ўтказиш масалалари Ўзбекистон театр арбоблари союзида муҳокама қилинди. Ушбу союз республика Маданият министрлиги ҳамда театр санъати тарғиботи Бутуниттифоқ ижодий-ишлаб чиқариш бирлашмаси Ўзбекистон республика бўлими билан биргаликда фестивални ташкил этмоқда.

(ЎзТАГ).

ЖОНАЖОН ВАТАН БЎЙЛАБ

МАҲСУЛОТЛАР ЯХШИ САҚЛАНДИ

● Калязин (Калинин области). Волга бўйидаги ана шу шаҳарда ишга туширилган тажриба-механика заводининг маҳсулоти дала ва ферма неъматларини яхшироқ сақлаш ва қайта ишлаш имконини беради. Корхона қайта ишлаш саноати, умумий овқатланиш корхоналари, чорвачилик фермалари учун ностандарт буюмлар ишлаб чиқара бошлади.

ТАБИИЙ БИРИКМА

● Молдавиянинг Страшен районида ишга туширилган завод ҳосилни химиявий ҳимоя қиладиган қоришмаларни тайёрлаш учун табиий бирикма — юқори сифатли оҳак ишлаб чиқара бошлади. Заводнинг дастлабки маҳсулоти республиканинг колхоз ва совхозларига жўнатилди. Иқтисодий самара билан бирга экологик софлик ҳам таъминланади — ҳосилни ҳимоя қилиш учун ишлов бериладиган қоришма ҳолидаги оҳакдан фойдаланиш — боғлар, токзорлар ва сабзавот майдонларида пестицид таъсирини камайтиради. Корхонанинг технология линиялари қарийб етмиш минг тонна оҳак олиш имконини беради. Бу эса республика хўжаликлари эҳтиёжини тўла таъминлайди.

ЯНГИ ХИЗМАТ

● Грозныйдаги маҳаллий университет кафедраларидан бирида эксперимент тарзида ташкил этилган психология ёрдами хизмати шаҳарга жуда керакли бўлиб чиқди. Иложсиз вазиятлар йўқ, аммо одамлар ўртасида тушунмовчиликлар бор, деб ҳисоблайдиган тажрибали мутахассислар ҳузурига турмушда қийин вазиятга тушиб қолган кишилар маслаҳатлар олиш ёки шунчаки ҳамдардлик сўзларини эшитиш учун бажонидил келишади. Экспериментнинг муваффақияти психология тез ёрдами доимий хизматини йўлга қўйиш ниҳоятда зарурлигини тасдиқлади. (ТАСС).

ИЛМИЙ ВА САНЪАТКОР ЗИЁЛИЛАРНИНГ ИЖОДИЙ КУЧЛАРИ ҚАЙТА ҚУРИШГА ХИЗМАТ ҚИЛСИН

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Шу билан бир вақтда демократизм ва ишонч бепарволик, камчиликларга нисбатан, айниқса бизнинг идеологиямиз ва ахлоқимизга ёт ҳодисаларга нисбатан муросасозлик дегани эмас, юксак масъулият юксак талабчанликни ҳам кўзда тутади.

Нима учун бу ҳақда эслатишга тўғри келяпти? Чунки сўнгги вақтда республиканинг ижтимоий-сиёсий, маънавий ҳаётида фойдали, амалий тенденциялар билан бир қаторда маҳдудлик ва ҳатто бузғунчилик тенденциялари ҳам пайдо бўлди. Масалан, ўзбек деҳқонларининг «қулларча меҳнати», далалар ва сувларни заҳарлаш, республика ҳуқуқларини «камситиш» ва ҳатто «миллий фожиа» тўғрисидаги ва бошқа тезислар пайдо бўлиб қолди.

Демография вазияти, одамларнинг саломатлиги ва экология, тарихий-маданий мерос билан боғлиқ бўлган мураккаб, кўп жиҳатдан бир хил бўлмаган масалалар кўпинча туйғуларни авж олдириб, соддалаштириб талқин этилмоқда, баъзан эса онгли равишда бузиб кўрсатилмоқда. Ёшлар, айниқса студентлар эътиборини жалб этишга ҳаракат қилинмоқда. Ёшлар орасида шубҳали ғоялар, ғаразли миш-мишлар ва уйдирмалар тарқатилмоқда.

Баъзи бировлар халқнинг ўз тарихи ва анъаналарига самимий қизиқишини, миллий ўзини англаш ва жамоат активлиги ўсишини миллатчилик ўзанига солиб юборишга, халқ манфаатларига, жамиятни янгилаш мақсадлари вазифаларига хизмат қилишдан кўра норасмий группаларнинг ташаббускорларига, уларнинг ғаразли муддаоларига эътиборни жалб этишга кўпроқ қаратилган ана шу ҳар турли норасмий группалар доирасига солиб қўйишга уринмоқдалар.

Боз устига, Ўзбекистонда қайта қуриш ҳатто бошланган эмас, тубдан янгиланиш учун фаол ҳаракат қилаётганларни гўё «қисиб» қўйишмоқда, деган фикрлар баъзи ўртоқларга етказилмоқда. Республикада муҳитни мусаффо қилиш ва соғломлаштириш юзасидан қизғин иш бораётган бир пайтда ана шундай қилинмоқда.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети билан республика ҳукумати коммунистлар ва барча соғлом кучларнинг мададига, КПСС Марказий Комитетининг доимий ва самарали ёрдамига таяниб, салбий ҳодисаларнинг оқибатларини узил-кесил тугатиш, вазиятни тўла соғломлаштириш, одамларнинг турмуш шароитини яхшилаш юзасидан қатъий чораларни кўрмоқдалар. Республика раҳбарияти айрим қаллоб сардорлар айтаётганидек, демократиялаш ва ошкораликни жиловлаб қўйишга уринаётгани йўқ. Бизда экономика, социал ва маданий турмушнинг ҳамма соҳаларида жуда кўп ўткир, ҳал қилинмаган муаммолар бор. Халқ хўжалигида қўшиб ёзиш иллатлари ҳамон учраб турибди, ўғрилик қилиш, порахўрликнинг янги фактлари аниқланмоқда. Ғўза монокультураси тўғрисида, одамлар турмуши даражасининг пастлиги ҳақида, касалликлар ҳамда савдо ва медицина хизматининг ёмонлиги ҳақида гапириб ўтдим. Биз буларни яширмаймиз. Ана шу муаммоларни аста-секин, қадам бақадам ҳал этишга ҳаракат қилмоқдамиз.

Ана шундай шароитда ҳаммамиз учун партия ҳужжатларида рўй-рост ва очиқ айтилганидек, тараққиётимиздаги камчиликларни шовшув қилиб кўтариш эмас, балки қайта қуриш жараёнларини хотиржамлик ва ишчанлик билан танқидий таҳлил этиш, ўткир, долзарб муаммоларни амалда ҳал қилиш йўлларини излаш сиёсий жиҳатдан жуда зарурдир.

Орол комитетининг яқинда Ўзбекистон Ёзувчилар союзи залида ўтказилган мажлисида оғир экология вазиятидан чиқиб олиш учун амалий таклифларни ишлаб чиқиш йўлларини излаш ўрнига ҳукумат шанига туҳматдан иборат ҳужум ва ҳақорат қилишгача йўл қўйилди. Қайта қуришга қарши хитоблар эшитилди, орқаваротдан қарсак чалиниб, оёқлар билан дўпиллатиб ҳуштаклар чалинди.

Фан докторлари А. Қ. Пўлатов, Н. Худойберганов, М. Мирзаев, О. Каримов, ёзувчи Зоҳир Аълам, шоира Гулчеҳра Нуруллаева ва бошқа кўп кишиларнинг нутқларида қораловчи оҳанглар эшитилди.

Бу мажлис, деб аталган йиғин куч ишлатиш мусобақасини эслатди, бундай мусобақада ишончли далиллар эмас, балки мушт асосий қурол бўлади.

Мазкур комитетнинг раиси Пирмат Шермуҳамедовдан: бу мажлисга кимлар чақирилди ва унинг ташкилотчилари қандай мақсадни кўзда тутган эдилар? — деб сўраш ўринли бўлур эди. Ўз-ўзидан равшанки, биз бундай жумбоқлардан кўз юма олмаймиз.

Тошкент, Самарқанд, Қарши ва бошқа шаҳарлардаги айрим олий ўқув юртлари ва техникумларда ана шундай йиғилишлар ва бир қанча миллатчилик руҳидаги йиғинлар ўтказилгани ҳақида, Фарғона ва Сирдарё областларида миллатчилик мазмунидаги имзосиз варақалар тарқатилгани тўғрисида қўлимизда маълумотлар бор. Биз бундай ҳолларнинг қайта қуриш шиорларига яширинган ташкилотчиларини ҳам биламиз.

Ўзбекистондаги унча жўн бўлмаган социал-иқтисодий вазиятдан ғаразли мақсадларда фойдаланишга, нима қилиб бўлса ҳам ўз нафсониятини қондиришга, миллий маҳдудлик ғоясини ўтказишга, қайта қуриш обрўсини туширишга уринаётган барча шахсларга қатъий зарба бериш — бизнинг партиявий, маънавий бурчимиздир. Биз социалистик идеология принципларидан, халқнинг интернационал ва ватанпарварлик анъаналаридан ҳеч қандай йўл билан ҳам чекинмаймиз.

Мени тўғри тушунишларингизни истайман: биз ўткир ва қийин масалаларни ҳал қилишдан қочмаймиз, уларни ҳар қандай даражада муҳокама қилишга тайёрмиз. Жамиятимизда демократиялаш ва ошкоралик жараёнларини партиянинг ўзи бошлаб берганлигини унутмаслик керак. Биз сафсатабозлик ва масъулиятсиз мулоҳазаларга мутлақо қаршимиз. Ошкоралик ва фикрларнинг хилма-хиллиги мухолифликка эмас, балки кучларни бирлаштириш ва жипслаштиришга, бузғунчилик қилишга эмас, балки бунёдкорликка хизмат қилиши лозим.

Ақл-идрок билан хотиржам таҳлил этиш, амалий муҳокама, «ёқлаб» ва «қарши» билдирилган барча далилларни ҳар томонлама ҳисобга олиб, шу асосда энг оқилона қарорни ишлаб чиқишга — ана шундай мунозарага биз тайёрмиз ва ана шундай суҳбатни биз табриклаймиз.

Биз ёзувчилар, олимлар, барча фан ва маданият арбоблари меҳнатини жуда ҳурмат қиламиз. Биз уларнинг тўғри ва ҳалол позициясини, самарали мунозараларни қўллаб-қувватлаймиз. Афкор оммани, республика аҳолиси турли қатламларининг манфаатларини тўлароқ билиб олишга ва ҳисобга олишга имкон берадиган мунозараларни қўллаб-қувватлайверамиз.

Ёзувчиларимизнинг, олимларимизнинг экология, Орол муаммоларига доир бир қанча амалий мақолалари КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг «Орол денгизи районида экология ва санитария вазиятини тубдан яхшилаш, Орол ҳавзасида сув ва ер ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш ҳамда уларни муҳофаза қилишни кучайтириш чоралари тўғрисида»ги машҳур қарори қабул қилинишини тезлатишга шунингдек, Бўстонлиқ районида катта саноат объекти қурилиши тўғрисидаги қарорни бекор қилишга ёрдам берди. Ҳозир Сўх сув омбори қурилишини тўхтатиб қўйиш масаласи кўриб чиқилмоқда.

Бундан буён ҳам биз қайта қуриш билан бирга ҳаётимизга кириб келаётган барча янги, илғор жиҳатларни қўллаб-қувватлайверамиз ва айни вақтда бу ишдаги хатолар салбий тенденцияларни ўз вақтида сезиб оламиз, шу йўл билан уларнинг такрорланишига, авж олиб кетишига йўл қўймаймиз.

Энди ҳаммани қизиқтираётган баъзи муаммоларга тўхталиб ўтмоқчиман. Озиқ-овқат программаси билан республикада пахтачиликни ривожлантириш истиқболларининг ўзаро боғлиқлиги ана шу асосий муаммолардан биридир. Бу масала партия ва совет ходимлари, олимлар, ёзувчилар, журналистлар, қишлоқ хўжалик мутахассислари иштирокида яқинда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида бўлиб ўтган кенгашда ҳар томонлама ва муфассал муҳокама қилинганини сизлар, биласизлар. Кенгашдаги гапларни такрорламай, фақат асосий қоидаларни эслатиб ўтиш билан чекланаман.

Ҳозирги вақтда аҳолининг кўпгина озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган эҳтиёжи қондирилмаётганлиги сир эмас. Аҳолининг гўшт, сут, тухум билан таъминланиши Умумиттифоқ даражасидан деярли икки баравар, картошка билан таъминланиши — уч барвар кам. Бундай аҳволнинг асосий сабабларидан бири агросаноат комплексида инвестиция сиёсатида йўл қўйилган катта нуқсонлар ва ғўза монокультурасидир. Ялпи пахта ҳосили кетидан тўхтовсиз қувиш, хўжалик юритишнинг илмий асосларини менсимаслик ернинг жонини олиб қўйди, пахтачиликда турғунлик ва таназзулга олиб келди, озиқ-овқат муаммосини ғоят ўткир қилиб юборди.

Монокультура — бизнинг кулфатимиз, ишимиздаги иллат бўлиб, гўё ўргимчак каби бутун қишлоқ хўжалигимизни чангаллаб олиб, унинг ривожланишига йўл қўймаяпти. Озиқ-овқат масаласи ҳал қилинмаётганининг сабаби ҳам шунда.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва республика ҳукумати сўнгги йилларда икки марта — 1985 ва 1987 йилларда пахта етиштиришни қисқартириш тўғрисидаги таклиф билан КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советига мурожаат қилди. Маълумки, ўн иккинчи беш йилликда СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари лойиҳасини кўриб чиқиш чоғида пахта етиштиришни 6 миллион 250 минг тоннага етказиш кўзда тутилган эди. Бизнинг таклифимиздан сўнг марказ планни 5 миллион 750 минг тоннагача камайтирди. 1987 йилда планни яна 750 минг тонна камайтириш тўғрисида таклиф киритдик. Лекин фақат 500 минг тонна камайтирилди.

Ҳозир Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети билан республика Министрлар Совети икки беш йиллик давомида план 5 миллион тоннадан ошмаслиги учун пахта етиштиришни яна 250—300 минг тонна камайтириш тўғрисида таклиф тайёрламоқдалар.

Бу таклифни тайёрлаётганимизда биз, аввало, олимлар, иқтисодчилар, қишлоқ хўжалик мутахассисларининг ҳисоб-китоблари ва тавсияларига асосландик. Бу таклифлар реал асосга эга деб ўйлайман.

Баъзи ўртоқлар пахта етиштиришни тўрт миллион тонна билан чеклашни, 500 минг гектар ерни экин оборотидан чиқариб ташлашни таклиф қилмоқдалар. Бунга ҳеч ким қўнмаса керак ва бундай ёндашиш илмий асосга, иқтисодий негизга эга бўлмаса керак.

Бизга пухта ўйланган амалий таклифлар керак, ҳар қандай киши ўз позициялари илмий ва иқтисодий жиҳатдан асосланган бўлса, уларни ҳимоя қилишга ҳақлидир. Лекин одамларнинг ҳис-туйғуларидан фойдаланиш, нафсоният билан боғлиқ таклифлар теварагида носоғлом шов-шув кўтаришга уриниб, субъектив фикрларни қатъият билан тиқиштиришни бизга ҳожати йўқ.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида агросаноат комплексини ривожлантириш муаммоларига бағишланган кенгашда айтилган барча таклифларни бу ҳаётий муҳим масала юзасидан ўзимизнинг узил-кесил нуқтаи назаримизни ишлаб чиқиш учун пухта ўрганиб чиқишни Фанлар академияси президенти М. С. Салоҳиддинов ва республика давлат агросаноат комитетининг раиси И. Ҳ. Жўрабеков бошлиқ бир группа ўртоқларга топширдик.

Иккинчи вариантини: икки беш йиллик давомида йилига тахминан 1 миллион 600 минг тонна пахта толасига план ёки давлат буюртмаси белгилаб қўйишни ҳам ўйлаб кўриш керак. Бунда толага давлат буюртмаси 70 процентгача миқдорда белгиланади, қолган қисми эса шартнома нархлари билан тайёрланади.

Фақат барча ҳисоб-китоблар пухта ва чинакам илмий жиҳатдан асосланган бўлиши керак, ҳисоб-китоблар бундан ўн йил олдинги каби хўжакўрсинга қилинмаслиги лозим.

Маълумки, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг президиуми 1979 йилнинг охирида 2000 йилгача бўлган даврда фан-техника тараққиёти комплекс программаси ва унинг социал-иқтисодий оқибатлари тўғрисидаги масалани муҳокама қилаётиб, республикада пахта етиштиришни 1990 йилда 6 миллион 600 минг тоннага, 2000 йилда эса 7,5—8 миллион тоннага етказишни кўзда тутувчи таклифни киритган эди. Ўша вақтда республика ҳукумати бу таклифларни социал-иқтисодий тараққиётнинг бундан буёнги планларини ишлаб чиқиш учун илмий жиҳатдан асосланган база сифатида қабул қилган эди.

Бу сурбетларча қилинган найрангбозлик, рақамларни пеш қилиб ўзини кўрсатиш истаги эканлиги ҳозир ҳаммага равшан. Биз ҳозир ўтмишдошларимизнинг дабдабабозлик ва ўзбошимчалик билан қарорлар қабул қилишидан қатъиян воз кечяпмиз.

Бундан ташқари пахта тайёрлаш планларини тартибга солиш чоралари пахтачиликдаги мавжуд нарх номутаносиблигини тугатиш, қишлоқни социал жиҳатдан қайта қуриш, пахтакорлар меҳнатининг обрўсини, унинг моддий рағбатлантирилишини чинакамига ошириш ва такомиллаштириш соҳасидаги катта ишлар билан тўлдирилиши лозим. Шу билан бирга деҳқончиликнинг илмий жиҳатдан асосланган системасини қатъият билан жорий этиш, экин майдонларини изчиллик билан камайтирган ҳолда пахта ҳосилдорлигини ошириш зарур.

Пахта-беда алмашлаб экишни тўла ўзлаштириш ва 2000 йилга бориб пахта майдонларини 1985 йилдаги 74 процентдан 60 процентга тушириш муҳим тадбир сифатида белгилаб қўйилди. Пахтакор хўжаликлар экин майдонларининг мақбул структурасида сут ва гўшт етиштиришни икки марта кўпайтиришлари мумкин. Пахтадан бўшаган ерлар озуқабоп экинлар, сабзавот, картошка экиладиган майдонларни, боғ ва токзорларни кенгайтириш учун ажратилади. Шу йилнинг ўзидаёқ чигит экиладиган майдонлар 120 минг гектар камаяди.

Бошқа долзарб муаммоларга, хусусан экология муаммосига ҳам ана шу тарзда ҳар томонлама ва пухта ўйлаб ёндашмоқ зарур. Экология соҳасида ҳозир жуда кескин вазият юз берди. Орол денгизи ва Оролбўйи ҳавзасидаги аҳвол юқорида айтиб ўтилганидек, жиддий экологик фалокатга айланди. Тупроқ унумдорлиги тез пасайиб кетмоқда, ер сув ва шамол эррозиясига учрамоқда, яна шўр босяпти. Қишлоқ хўжалигини пухта ўйламай химиялаштириш шунга олиб келдики, ҳар гектар ерга солинадиган пестицидлар хавфсиз даражадан 40—50 баравар ортиб кетди. Натижада ҳар йили 5 минг гектаргача қимматли суғорма ерлар қишлоқ хўжалик оборотидан тушиб қолмоқда.

Шуни таъкидлаш керакки, зиёлиларимиз, айниқса, ёзувчилар жамоатчилиги биринчилар қаторида бонг урди ва биз атроф-муҳитни муҳофаза қилиш учун курашда олимлар, маданият арбоблари сарфлаётган куч-ғайратларни қадрлаймиз.

Фақат чегарадан чиқиб кетмаслик, қаттиқ баҳо бериб, ўзларини адолат учун бирдан-бир курашчи ва айбловчи қилиб кўрсатмаслик керак. Мен Оролни сақлаб қолиш чора-тадбирларининг комплекс программаси — қуруқ гап, республика ҳукумати экология муаммоларидан кўз юммоқда, деган масъулиятсизлик билан ўйламай айтилган баъзи фикрларни кўзда тутяпман. Масалани бу тарзда қўйишга мутлақо қўшилиб бўлмайди. Бир қанча чора-тадбирлар ҳозирнинг ўзидаёқ амалга оширилмоқда. Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг қарори билан республикада В. П. Анишчев раислигида депутатларнинг махсус Орол группаси тузилган. КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг қарорида кўзда тутилган сув қувурлари қуриш, эскитдан ҳайдаладиган ерларни комплекс реконструкциялаш ишлари, Оролбўйида сувни муҳофаза қилиш ва социал жиҳатдан қайта қуриш тадбирларини амалга ошириш авж олдирилмоқда. Оролга тушаётган сув ҳажмининг кўпайганлиги қайд этилди. 1987 йилда Оролга 10 куб километр сув етиб борган бўлса, 1988 йилда 23 куб километр сув етиб борди. Лекин бу денгизда буғланиб кетаётган сув миқдоридан анча кам. Бинобарин масаланинг ўткирлиги сақланиб қолмоқда.

Бунинг устига, қабул қилинган қарорлар жуда секин, чала-ярим бажарилмоқда, бир қанча министрликлар ва идоралар, ҳатто баъзи партия, совет органлари бюрократик одатларидан воз кечишни истамаяптилар, ишни пайсалга солмоқдалар. Бундай аҳволга қарши курашайлик, курашганда ҳам биргаликда, меҳнаткашларнинг кенг қатламларини, оммавий ахборот воситаларини жалб этиб курашайлик. Талаб қилиш лозим бўлган кишилардан эса қаттиққўллик, принципиаллик билан партиявий руҳда талаб қиламиз. Бу ишга бошқача муносабат бўлиши мумкин эмас.

Равшанки, бугунги суҳбатимизда биз жуда қизғин музокараларга сабаб бўлаётган яна бир гуруҳ масалаларга эътиборни қаратишимиз керак. Бу ўринда гап миллатлараро муносабатлар, интернационал тарбияни янада кучайтириш, совет кишиларининг бирлиги ва жипслигини мустаҳкамлаш тўғрисида бормоқда. Бу соҳадаги муваффақиятларимиз барчага маълум, улар ҳақида гапиришга ҳожат йўқ. Лекин яна шу нарса ҳам равшанки, ҳозир миллатлараро муносабатларда муаммо йўқ, деган гаплар — пуч гаплардир. Қайта қуриш бу борада аҳчагина газак олган чигалликлар, номутаносибликлар борлигини кўрсатди, сўнгги йилларда Олмаота, Тоғли Қорабоғ, Арманистон ва Озарбайжонда содир бўлган воқеалар ҳал этилмаган муаммолар оқибати ёмон бўлишини очиқ-ойдин кўрсатди.

Бундай воқеаларнинг илдизлари турличадир. Лекин кўп ҳолларда улар иқтисодий тараққиётда муайян камчиликлар, социал-маиший соҳанинг қолоқлиги билан чамбарчас боғлангандир. Идеология ишидаги нуқсонлар, феодал-патриархал ва диний бидъатлар, уруғ-аймоқчилик ва маҳаллийчиликнинг салбий таъсирига етарлича баҳо бермаслик мустаҳкам интернационалистик позицияларнинг шаклланишига катта таъсир ўтказади. Интернационал тарбия ишига рашидовчилик катта маънавий талофот етказди. Ўша даврда миллатлараро муносабатларни такомиллаштириш, интернационал онгни шакллантириш, республикада яшаётган барча миллатлар ва элатларнинг миллий маданий эҳтиёжларини қондириш учун кунт билан ҳар куни қилиниши лозим бўлган иш ўрнини гапдонлик, хўжакўрсинга дабдаба билан ўтказиладиган тадбирлар эгаллади.

Сизга маълумки, партия ҳозир миллатлараро муносабатларни уйғунлаштириш муаммоларига жуда катта эътибор бермоқда. Шу масалага бағишланиб ўтказиладиган КПСС Марказий Комитетининг пленумига тайёргарлик кўрилмоқда. Пленумга тайёргарлик чоғида республикамизда ҳам кенг кўламдаги иш авж олдирилмоқда. Меҳнат коллективлари, партия ташкилотларида, жамоатчилик вакиллари, ижодкор ва илмий зиёлилар даврасида муҳокамалар бўлди, оммавий ахборот воситаларига келган илтимослар ва истаклар умумлаштирилди. Натижада миллатлараро муносабатларни мустаҳкамлаш, интернационал тарбияни кучайтиришга оид конкрет таклифлар мажмуаси юзага келди, булар КПСС Марказий Комитетига юборилди.

Ҳозирнинг ўзидаёқ кўпгина амалий ишлар қилинмоқда. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг идеология комиссиясида халқ байрамлари ва урф-одатлари масалалари, тил муаммоларига оид ишчи группалар тузилди, тегишли ҳужжатлар тайёрланмоқда. Турли миллатлар ва элатларнинг миллий маданий эҳтиёжларини, айниқса улар кўпчиликни ташкил этган ерларда ана шундай эҳтиёжларни яна ҳам тўлароқ қондиришга қаратилган бир қанча тадбирлар белгиланмоқда. Жумладан, миллатлараро маданий марказлар ташкил этиш масалалари ўрганиб чиқилмоқда.

Қардош республикалар билан, аввало қўшни республикалар билан иқтисодий, сиёсий ва маданий алоқаларни мустаҳкамлаш юзасидан бошланган ташаббусларни ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватлаш ва маъқуллаш лозим. Сўнгги пайтда биз Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон, Туркманистон раҳбарлари билан учрашдик. Бу учрашувлар чоғида иккала томонни қизиқтираётган ҳаётий масалалар муҳокама қилинди, алоқаларимизни кенгайтирадиган ва чуқурлаштирадиган таклифлар ишлаб чиқилди.

Тошкент ва Сирдарё областлари Қозоғистоннинг Чимкент области ва Тожикистоннинг Ленинобод области билан мустаҳкам алоқалар ўрнатдилар, Фарғона водийсининг областлари эса Қирғизистоннинг Ўш области ва Тожикистоннинг Ленинобод области билан яхши алоқа ўрнатиб, Тошовуз ва Хоразм, Чоржўй ва Бухоро областлари хўжаликлари ўз тажрибаларини баҳам кўрмоқдалар. Ўзбекистон ва Тожикистон Маданият министрликлари ўртасида ҳамкорлик тўғрисида шартнома тузилди, Қирғизистон билан ана шундай шартнома тузишга тайёргарлик кўрилмоқда. Бешта республика телевидение ва радиоэшиттириш комитетлари ўртасида битим имзоланди. Ўзаро театр постановкалари практикаси кенгайиб бормоқда, энг яхши ижодий коллективларнинг Болтиқбўйи, Закавказье республикалари, РСФСР ва Украина билан ўзаро гастроллари планли тус олмоқда. Шу билан бир қаторда бу борада ҳали катта резервлар, фойдаланилмаётган имкониятлар бор.

Миллий ўзлигини англаш ўсиб бораётган шароитда тил муаммолари, қўштиллилик ва кўптиллиликнинг ривожланиши билан боғлиқ бўлган вазифаларни амалда ҳал этиш, республика аҳолисининг она тилни ҳам, миллатлараро муомаланинг муҳим воситаси бўлган рус тилини ҳам ўрганиши тобора кўпроқ аҳамият касб этмоқда. Дарҳақиқат, бу борада анчагина етилган масалалар тўпланиб қолди. Аммо бу масалаларни жуда пухта ўйлаб ва эҳтиёткорлик билан, республика туб аҳолиси, Ўзбекистондаги кўпмиллатли аҳоли манфаатлари ва фикрини ҳисобга олиб ҳал этиш керак.

Бу ҳақда гапираётганимизнинг боиси шундаки, ҳозир ижодкор зиёлиларнинг бир қисми ўзбек тилига давлат статуси берилишини таклиф этмоқда. Бошқа бир қисми эса икки тил, яъни ўзбек ва рус тилларини давлат тиллари этиб белгилашни таклиф қилмоқда. Умуман давлат тилини белгилаш мақсадга мувофиқ эмаслиги тўғрисида кўпдан-кўп таклифлар тушмоқда.

Бу масалалар ниҳоятда мураккаб масалалардир ва ҳар томонлама ўйлаб кўришни талаб этади. Шуни унутмаслик керакки, тил муаммолари ўз қобиғига ўралашган муаммолар бўлмай, балки сиёсий, иқтисодий, миллатлараро муаммолар билан чамбарчас боғланиб кетган. Биз ҳаммамиз совет халқларининг ягона интернационал оиласи фарзандларимиз ва ҳамиша шунга асосланишимиз керак. Биз Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг вице-президенти Э. Ю. Юсупов раҳбарлигидаги Марказий Комитет идеология комиссияси ишчи группасига барча таклифларни умумлаштиришни ва тегишли ҳужжатни ишлаб чиқишга киришишни топширдик. Эркин Юсуповичнинг ўзи ҳам, ёзувчи Темир Пўлатов ҳам, шунингдек бошқа кўп ўртоқлар ҳам миллий—рус қўштиллилиги, кўптиллилик тарафдоридирлар. Улар ўзбек ва рус тиллари республиканинг давлат тиллари деб эълон қилиниши тарафдоридирлар.

Она тилига муҳаббатни тарбиялаш, уни ўқитишни ҳар жиҳатдан яхшилаш зарурлиги равшандир. Биз яна бир карра шуни таъкидлаймизки, она тили инсон маънавияти ва ички маданиятининг, инсоннинг граждан, сифатидаги, интеллектуал ва маънавий қиёфасининг негизидир. Ўзбек тилини ўрганишни кучайтириш ва яхшилаш мақсадида «Ўзбек тили» комплекс программасини ишлаб чиқиш мўлжалланмоқда, бунда қўштиллилик ва кўптиллиликнинг уйғунлиги аввало она тилини билиб олишни тақозо этиши назарда тутилмоқда. Бу қозоқ, тожик, қирғиз, туркман, қорақалпоқ, корейс, қрим-татар ва бошқа тилларни ўрганишга ҳам тааллуқлидир.

Тегишли ечимлар ва таклифлар тайёр бўлишини кутиб турмай, ўзбек тилини пухта ўрганишга, уни қўллаш соҳасини кенгайтиришга киришиш зарур. Аҳоли зич жойлашган қишлоқ районларида халқ депутатлари Советларининг сессиялари, пленумлар, актив йиғилишлари, кенгашлар баъзан ўзбек тилида ўтказилмаётганини нормал ҳол, деб бўлмайди. Республика Олий Совети сессияларида ҳам асосий докладлар ўзбек тилида бўлиши, айни вақтда рус тилига синхрон таржима таъминланиши керак. Агар доклад рус тилида қилинган бўлса, ўз-ўзидан равшанки ўзбек тилида синхрон таржима таъминланиши даркор.

Афсуски, кўп залларимизда таржима учун қурилмалар ўрнатилмаган, шунингдек малакали таржимонлар ҳам йўқ. Наҳотки, бу мураккаб масала бўлса ва уни тез ҳал этиб бўлмаса? Бунинг учун жуда катта капитал маблағлар зарур эмас-ку?

Шаҳарлар ва қишлоқ районлардаги рекламага назар ташланг. Аҳоли миллий составини эътиборга олиб, ана шу реклама 2—3 тилда ёзилиши керак.

Ёки она тилидаги дарсликларга назар ташлайлик. Олимларимиз, педагогларимиз, ноширларимиз бу дарсликларни такомиллаштириш ва нашр этиш борасида яхши ишламаяптилар. Ўқувчилар миқдорига қараб дарсликлар нашр этиш юзасидан биз охирги ўринлардан биридамиз. Дарсликлар етишмаяпти. Масалан, ўқиш рус тилида олиб борилаётган мактабларда битта ўзбек тили дарслигидан 30—40 ўқувчи фойдаланмоқда. Ўзбекистон ССР Халқ таълими министрлиги, Фанлар академияси, Нашриёт, полиграфия ва китоб савдоси ишлари давлат комитети, «Ўқитувчи» нашриёти дарсликлар ва адабиётлар нашр этиш ишини яхшилашлари керак.

Айни вақтда она тилига табиий интилиш миллий такаббурлик ва тил шовинизмига айланиб кетишига йўл қўйиб бўлмайди. Ўз-ўзидан равшанки, рус бўлмаган аҳолининг рус тилини ўрганишини тубдан яхшилаш талаб этилади.

Тарихий ўтмишга муносабат хусусида бир-икки оғиз гапириб ўтмоқчиман. Халқнинг ўз тарихи, маданий мероси ва анъаналарига қизиқиши жуда кучайди, бу қайта қуриш туфайли юзага келган ижобий воқеалардан биридир. Аммо шуни тан олиш керакки, ўз вақтида бу борада ҳаддан ошишлар бўлди. Марказий Комитет собиқ раҳбариятининг идеология жабҳасидаги ўзбошимчалик хатти-ҳаракатлари катта зиён етказди. Диндорларга нисбатан қаттиққўллик билан сиёсат юритилгани, тўқиб чиқарилган маросимларни зўрма-зўраки жорий этиш, «Ҳосил байрами», «Қовун сайли» сингари бир қанча халқ маросимлари ва байрамларнинг унутилиши, Наврўзнинг тақиқланиши ва бошқаларни эслаб ўтиш етарлидир. Партия, совет органлари, ижодкор зиёлиларимиз кенг жамоатчилик билан биргаликда ана шу байрамлар ва маросимларга уларнинг асл кўрки ва файзини бахш этиш, уларни янги, социалистик мазмун билан бойитиш устида обдон ишлашлари керак.

Биз тарих ва маданият саҳифаларини диққат-эътибор билан холисона ўрганишимиз, зарур бўлган ҳолларда тарихий адолатни тиклашимиз керак. Бу ўринда гап, айтайлик, Абдулла Қодирий, Усмон Носирнинг ижоди ҳақидагина эмас ёки Фитрат ва Чўлпоннинг ижодий фаолиятини ҳар томонлама холис таҳлил этиш устидагина бораётгани йўқ. Масалан, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг 1952 йилдаги ўнинчи пленумини ҳам ёдга олиш керак бўлади, ўшанда республиканинг бир қанча таниқли ёзувчилари, олимлари, партия ва давлат арбоблари, жумладан Ойбек, Шайхзода, Шукрулло, Шуҳрат, Туроб Тўла ва бошқалар асоссиз, далилсиз миллатчиликда айбланган эдилар. Ҳозирги вақтда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида Сталин шахсига сиғиниши, ҳукм сурган ва ўзгача фикрловчиларни берияча методлар билан фош этиш авжига чиққан даврда бўлган ана шу пленум хулосаларини қайтадан баҳолаш масаласи кўриб чиқилмоқда.

Нутқимнинг якунловчи қисмида сиз билан бизнинг вазифаларимиз ва ишларимиз хусусида бир-икки оғиз гапириб ўтмоқчи эдим.

Халқнинг миллий ўзлигини англаши ва демократик маданияти ўсиб бораётган вақтда партия, совет органларининг кўпдан-кўп ижодий ташкилотлар билан ҳамжиҳатлигини мустаҳкамлаш алоҳида аҳамият касб этади. Куч-ғайратларимизни ижобий негизда бирлаштириш айни вақтда экстремистик кайфиятдаги группаларнинг жамиятга қарши ҳуружларига йўл қўймаслик, қандай шаклда бўлмасин, миллатчилик, шовинистик кайфиятларнинг, можароли вазиятларнинг авж олишига йўл қўймаслик керак.

Тошкент жамоатчилиги куни кеча бир қанча қардош республикалар намояндалари иштирокида икки халқ — Озарбайжон ва ўзбек халқининг фарзанди М. Шайхзода таваллудининг 80 йиллигини кенг нишонлади. Баъзилар ҳатто шу кечадан ҳам миллатчилик эҳтиросларини авж олдириш учун фойдаландилар.

Партия ташкилотлари ҳам, олимлар ва маданият арбоблари ҳам ҳар қандай социал-иқтисодий, идеологик ҳамда ташкилий масалаларни ўртага қўйиш ва ҳал этишда ҳамиша одамларнинг психологияси ва миллий ҳис-туйғуларини назарда тутишлари керак. Миллатлараро муносабатлардек ниҳоятда нозик ва қалтис соҳага тааллуқли бўлган барча ишларда айниқса зийрак ва эҳтиёткор бўлиш, аммо айни вақтда ниҳоятда хушёр бўлиш, миллий кибр-ҳаво ва такаббурликка қарши, интернационализм принципларидан оз бўлса чекинишга қарши принципиал кураш олиб бориш зарур.

Олим ёки маданият арбоби сафсатабозликдан иборат хуруж олдида бўйин эгишига, бизнинг интернационал негизларимизга ҳамла қилинаётганида лом-мим демаслиги ёки шу олим ёҳуд арбобнинг ўзи тор миллий позицияларда туриб сўзлашига йўл қўйиб бўлмайди. Шу муносабат билан Расул Ҳамзатовнинг сўзи ёдга келади: «Кимки, ўз халқини севса, кўкрагига мушт уриб, ҳуда-беҳудага унинг номидан гапиравермаслиги керак, балки сўзи ва иши билан халққа хизмат қилиши шарт. Чинакам ватанпарвар одам интернационалистдир. Кимки, ўз миллатининг гуллаб-яшнашини истаса, айниқса ҳозир барча халқларга меҳр қўйиши керак... Ўзини ўзи яккалаб қўйиш, бегонасираш, душманлик пайдо бўлиб қолса, уларни бегона ўтдек юлиб ташлаш лозим». Доно сўзлар!

Республика маънавий ҳаётида содир бўлаётган ўзгаришларни таҳлил этар эканмиз, бизни бир масала ниҳоятда ҳаяжонга солмоқда: ижодий союзлар, илмий ва санъаткор коллективлардаги вазият ана шу ўзгаришларга мос бўляптими? Қайта қуриш жараёнлари туфайли шубҳасиз бу ерларда ҳам янгиланишнинг насим шамоли эсмоқда. Содир бўлаётган воқеалар, айниқса публицистика воситалари орқали идрок этилмоқда, баъзи жиддий аналитик мақолалар пайдо бўлди, аммо ҳарқалай, илмий, ижодий соҳадаги қайта қуриш, назаримизда асоссиз тарзда чўзилиб кетди.

Эски, ёшини яшаб бўлган нарсалар ҳали ҳам янгилик ниҳолларини босиб турибди. Ҳақиқат кўзига тик қарайлик: ҳозир урф бўлган, қайта қуриш руҳидаги сўзлар бир қанча тадқиқотларнинг илмий жиҳатдан заифлигини баъзан беркитиб кетишга, уларнинг реал ҳаётдан ажраб қолганлигини хас-пўшлашга қодирми? Ахир, биз буни сезиб турибмиз-ку. Айрим илмий муассасаларда, илгари бўлганидек, ҳозир ҳам ошна-оғайнигарчилик, ўртача бўлса ҳам аммо лаганбардор кадрларга суяниш, зимдан қарорлар қабул қилиш ҳали ҳам яшаб келмоқда, бу муассасаларда ошкораликнинг иззати жойига қўйилаётгани йўқ.

Илмий кадрларнинг бир қисми, шу жумладан жамиятшунослар ижтимоий ҳаётда фаол эмаслар. улар ҳужумкор ташвиқотчилик ишини олиб боришаётгани йўқ. Аммо Ўзбекистон ССР Фанлар академияси, илмий муассасаларнинг раҳбарияти гўё, буни сезмаётгандек ишларнинг аҳволига ўз-ўзини танқид руҳида баҳо беришмаяпти.

Бизнинг ижодий ходимларимизга замонавий воқелик диалектикасини унинг турли-туманлиги ва мураккаблиги билан англаб олишда, ҳаётни ёркин, реалистик ва юксак бадиий акс эттиришда ўз кучларини жамлаш, қайта қуришнинг асл меъморлари образини яратишда уқув етишмаяпти, баъзан эса истак ҳам етарли эмас.

Ижод масалалари илгаригидек ҳозир ҳам кўпинча группаларнинг ғаразгўйлик манфаатлари важидан иккинчи ўринга ситиб чиқарилмоқда, бадиий ҳақиқатни қидириш ўрнини эса шахсий наф кўриш учун елиб-югуриш эгалламоқда.

Яқинда «Учительская газета» саҳифаларида илгари сира бўлмаган воқеа ҳақида ҳикоя қилинди: Ёзувчи Ф. Камолов Ўзбекистон Ёзувчилар союзида юзага келган нонормал вазият муносабати билан ўзини союз составидан чиқаришни илтимос қилиб, ушбу союз правлениесига ариза берди. Бунга чек қўйиш фурсати келмадими! Союзнинг партия ташкилоти, ёзувчи — коммунистлар ўз сўзларини айтадилар, деб ўйлаймиз.

Айрим ижодий арбоблар бир-бирига хусумат қилиб, бир-бирини айблаб, баъзан андишасизлик қилмоқдалар, шундай ибораларни тилга олмоқдаларки, бу сира зиёли одамга ярашмайди. Бунинг устига кўпинча буларнинг ҳаммаси газета саҳифаларига ҳам чиқмоқда. Матбуотимиз ўз материалларини пухта ўйлаб, «етти ўлчаб бир кесиб» тайёрлаши лозимлигини ҳам айтиб ўтмоқчиман. Ошкораликнинг кенгайиши сира ўзбошимчалик дегани эмас, бу баҳс маданиятининг пастлигини, иш уқувсизлик билан қилинаётганлигини оқлай олмайди. Бир қанча мақолаларда ҳис-туйғу жўш уриб кетаётганлиги, олди-қочди гапларга мойиллик билан келишиб бўлмайди, хатолар, ноаниқлик лар ҳам учраб турибди, айни вақтда батафсил, ҳаққўй ва ишонарли мақолалар етишмаяпти.

Келинг, булардан холи бўлайлик. мунозара санъатини, муомала маданиятини ўрганайлик, мухолифни ҳурмат қилиб, холис ният ва хушмуомалалик билан ҳақиқатни излайлик. Ҳозир муҳим ва шошилинч вазифаларимиз жуда кўп, интеллектуал кучларимизни самарасиз баҳсларга ёки бирон бир кимсанинг иззат-нафсини қондиришга сарфлай олмаймиз. Бу борада сизлар фикримга қўшиласизлар, деб умид қиламан.

Қайта қуриш фан ва маданият арбобларига нисбатан талабларимиз уфқларини кенгайтирмоқда. Биз, аввало, жамиятшунос — олимлардан Ўзбекистондаги социалистик қурилишнинг тарихий жиҳатлари, республиканинг бундан буёнги тараққиёти истиқболлари ва йўллари тўғрисидаги теран ҳамда жиддий тадқиқотларни орзиқиб кутмоқдамиз.

Иқтисодчи олимлар иқтисодий муносабатларни ўзгартириш, самарали хўжалик механизмини созлаш, ишлаб чиқаришни ташкил этишнинг пудрат ва ижара формаларини жорий этиш тўғрисида салмоқли сўзларини айтишлари керак. Фан-техника тараққиётининг, ишлаб чиқарувчи кучларини оқилона ривожлантириш ва меҳнат ресурсларидан асосли фойдаланишнинг кўпгина долзарб муаммоларини ҳал этиш керак. Социал соҳада, халқ маорифи ва соғлиқни сақлаш соҳасида, маданият бобидаги сиёсатда қанчадан-қанча ҳал бўлмаган масалалар йиғилиб қолди?!

Санъатшунослар, барча маданият арбоблари олдида масъулиятли вазифалар турибди. Кинематография, театр ва музика санъати, жумладан, миллий опера тараққиётининг истиқболли йўналишларини белгилаш, халқ ижодиёти анъаналарини мустаҳкамлаш, республика аҳолисининг турли қатламлари, аввало ёш авлодни эстетик тарбиялашнинг самарали системасини ишлаб чиқиш лозим. Тарихий-маданий меросдаги кўп масалаларни ҳозирги кун нуқтаи назаридан тадқиқ этиб, идрок қилиш лозим бўлади.

Шундай қилиб, ўртоқлар, маданий турмушимизни янги босқичга кўтариш, янгиланган жамиятнинг маънавий қадриятларини яратиш борасида ғайрат-шижоат билан ҳали кўп иш қилишимиз керак.

Бугунги нутқдан мақсад — бажарилаётган ишни ҳар томонлама таҳлил қилиш эмас, балки суҳбатимизнинг мазмунини белгилаш, фан ва маданият тараққиётининг долзарб масалалари, қайта қуриш жараёнларида ижодкор зиёлиларнинг иштироки хусусида сизнинг фикр-мулоҳазаларингизни эшитишдир, албатта. Бугунги мулоқот шу нуқтан назардан фойдали ва амалий бўлади, деган умиддамиз.

Долзарб масала

ҲАР БИРИМИЗ МАСЪУЛМИЗ

МАЪЛУМКИ, кейинги пайтда Ўрта Осиё иқлимида секин бўлсада ўзгариш сезилмоқда. Тоғлардаги муз майдонларининг камайиши, ёмғир ва қорларнинг оз ёғиши натижасида иқлим қурғоқлашиб, иссиқлик ошиб бормоқда. Натижада дарёларга қуйиладиган сув ҳажми қисқараётир.

Бунинг асосий сабабларидан бири — тоғларда ўрмонзорларнинг камайиб кетишидир. Фикримизни исботлаш учун қуйидаги мисолларни келтиришнинг ўзи кифоя: СССРнинг ўрмон фонди — 56,4 процентга тенг. Шундан 36,4 проценти ўрмонлар билан қопланган. Ўрта Осиё республикаларининг ўрмон билан қопланган ерлари СССР ўрмонларининг 1,06 процентини ташкил қилади. Бизнинг республикамизда бир киши ҳисобига атиги 0,1 гектар ўрмон тўғри келса, бу кўрсаткич Иттифоқ бўйича ўттиз баробар кўпдир.

Республикамиз ерларининг 9,6 миллион гектари тоғ ва адирлардан иборат. Аммо ўрмонлар билан қопланган ерлар 1,6 процентни ташкил этади. Нега шундай? Бунинг сабаблари кўп. Аввало қатор йиллар мобайнида назоратнинг йўқлиги туфайли жуда кўп дарахтлар илдизи билан қўпориб ташланди. Экин майдонларини кўпайтириш баҳонасида катта-катта яшил массивлар йўқотилди. Хонадонлар ва жамоат чорваси ҳам дарахтзорларга катта зарар етказди. Тоғли аҳолига ўтин, кўмир етарли миқдорда етказиб берилмагани учун қанчадан қанча қимматбаҳо ўсимликларнинг кули кўкка совурилди. Лекин ҳозир ҳам бу камчиликларга барҳам берилган эмас.

Шу сабабли ўрмонзорлар, айниқса арчазор йил сайин камайиб кетмоқда. Шуни унутмаслик керакки, арча дарахти 500—1000 йил яшаши мумкин. Шунга яраша жуда секин, яъни йилига 7—12 сантиметр, нари борса 25 сантиметр ўсади. Демак, кўпинча ўйламасдан, бўлар-бўлмасга йиллар бўйи табиатга кўрк, одамларга ризқ бағишлаб турган арчани кесиб, катта зиён келтирилди. Ваҳолонки, арчазорлар биз учун сув ҳамда ўлкамиз иқлим шароитини яхшилаш манбаидир. Бундан ташқари у тупроқни емирилишдан, ювилишдан, табиий офатлардан ҳимоя қилади. Шуниси муҳимки, арча бошқа дарахтлар ўсолмайдиган ноқулай шароитда ҳам ривожланаверади. Қисқаси, ўрмонзорларга эътиборсизлик, дарахтларни бўлар-бўлмасга кесиб юбораверишоқибатида тупроқ эрозияси кўпаймоқда. Ҳозир тоғли ерларнинг 85 проценти эрозияга учраган.

Ўрмонларнинг қайта тикланишига республикамизда шароит йўқ. Бунинг асосий сабабларидан бири — Ўзбекистондаги ўрмон фондининг 2,5 миллион гектари колхоз ва совхозларга узоқ муддатга фойдаланиш учун бериб қўйилганлигидир. Хўжаликларнинг раҳбарлари кўпинча чорва молларини шу ерларда яйратиб боқишга рухсат беришади. Моллар эса, эндигина униб чиққан ниҳолларни еб пайҳон қилишади. Лекин мутасадди ўртоқлар йўқолиб бораётган ўрмонзорларни қайта тиклаш ҳақида қайғурмайдилар, йўл қўйилган камчиликлар учун масъулият сезмайдилар. Шу сабабли ҳам кейинги 50 йил мобайнида республикамизнинг тоғли зоналаридаги ўрмонларнинг учдан бир қисми йўқолиб кетди.

Республикамизнинг тоғли районларида ўсадиган ёнғоқ, бодом, хандон писта ва бошқа мевали дарахтларни кўпайтиришга ҳам қатор йиллар мобайнида эътибор берилмай келди. Натижада меҳнаткашлар қанчадан-қанча витаминли неъматлардан бебаҳра қолишмоқда. Тоғ ва тоғолди зоналарида ёнғоқзорлар, бодомзорлар, пистазорлар ҳамда мевали боғлар ташкил этиш, экинларнинг ҳосилдорлигини ошириш ҳақида кўп гаплар бўляпти-ю, аммо амалий ишда кўнгилдагидек силжиш сезилмаётир.

ОЛИМЛАР ва мутахассисларнинг кузатишларича ёнғоқ дарахтлари 800—1800 метр баландликда, ҳавонинг намли даражаси 800—1000 миллиметр бўлганда яхши ривожланиб, мўл ҳосил беради. Бундан баланд ерларда ҳам ёнғоқ ўсиши мумкин. Лекин ҳосилдорлиги унча юқори бўлмайди.

Ҳозир тоғ ён бағирларида ёнғоқзорлар барпо этиш билан яқин келажакда аҳолини тансиқ мевага бўлган талабини қондириш мумкин. Бунинг учун тоғ шароитида яхши ўсадиган, тез етилиб, мўл ҳосил берадиган навлар бор. «Дўрмон-1», «Дўрмон-2», «УзНИИЛХ шингили», тез пишар «Идеал» ёнғоқ навлари шулар жумласига киради.

Кейинги пайтларда пистазорларни кўпайтириш, мавжуд плантациялар ҳосилдорлигини ошириш ўрмончилар олдидаги бош вазифалардан бири бўлиб турибди. Бу тадбирларни қисқа вақтда амалга ошириш учун имкониятлар бор. Хусусан хандон пистанинг институтимиз илмий ходимлари томонидан яратилган «Альбино», «Орзу», «Тоғ марвариди», «Дангаринка», «Октябрь» деб аталган навлари мавжуд. Бу навлар ўсиб турган хандон писта буталарига пайванд қилинса, самараси кўзга тез ташланади. Шу йўл билан ёввойи хандон писта плантацияларидан олинадиган ҳосилни гектар бошига 30—40 баробар ошириш мумкин.

Кўпинча ўрмончилар тоғлардаги жойларни ўзлаштириш учун кераклн кўчатлар етишмаслигидан нолишади. Дарҳақиқат, ҳозир зарур миқдорда ёнғоқ, бодом, хандон писта кўчатлари тайёрланмаяпти. Бу масалани ижобий ҳал этиш учун суғориладиган ерларда кўчат етиштиришга ихтисослашган хўжаликлар ташкил этиш мақсадга мувофиқдир.

Тоғларда плантациялар, боғлар барпо этишдан олдин шу ердаги тупроқ таркиби чуқур ўрганилмоғи лозим. Шундан кейин шароитга мос келадиган кўчатларни танлаш ва ўстириш даркор. Ёнғоқзорларга мўлжалланган ерларнинг унумдорлиги яхши, зарур пайтда суғориш учун обиҳаёт бўлиши — самарадорликни таъминлашнинг муҳим омили ҳисобланади. Хандон писта, бодом плантацияларини 1300—1400 метргача бўлган баландликда ташкил этиш керак.

Юқорида айтиб ўтилганидек, ҳозирги кунда табиий пистазорлар ҳолати қониқарли эмас. Бунинг асосий сабаби, майдонларнинг кўп қисми яйлов сифатида хўжаликлар ихтиёрига бериб қўйилганлигидадир. Шунинг учун, хандон писта бир томондан, молларга емиш бўлаётган бўлса, иккинчи томондан, хонадонларда ўтин сифатида ишлатилаяпти. Масалан, Боботоғ массивидаги пистазорлардан бундан ўн йил бурун 130 тонна ҳосил олинган эди. Ҳозир эса бунинг учдан бир қисми ҳам олинмаяпти.

Ёққан қор, ёмғир сувлари кўпроқ тупроққа шимилиб, пастки қисмлардан булоқлар юзага келади. Булоқлар суви, бир томондан шифобахш ичимлик сифатида одамларга фойда берса, иккинчи томондан қўшимча обиҳаёт бўлиб, деҳқончиликни ривожлантиришга ҳисса қўшади. Ўрмон билан қопланган ерлардаги булоқлар сонини ўрмонсиз жойлардагига нисбатан икки баробар кўплигини ҳисобга оладиган бўлсак, тоғларни кўкаламзорлаштириш билан катта самара олиш мумкинлигини тасаввур қилиш қийинмас. Шу йўл билан, камайиб кетаётган сув запасларини ҳам ошириш имкониятига эга бўламиз.

Сўнгги йилларда адир ерларни ўзлаштириш ва суғориш ишлари кўпайиши натижасида тоғолди зоналарида жарликлар пайдо бўлиши кузатилмоқда. Ҳозир республикамизнинг тоғли районларида 11 мингга яқин жарликлар мавжуд бўлиб улар 35 минг гектар майдонни ташкил қилади. Жарликлар асосан 800—1400 метр баландликда, қишлоқлар яқинидадир. Тошкент, Жиззах, Сурхондарё, Қашқадарё, Самарқанд областларидаги жарликлар бунга яққол мисол бўла олади. Улар инсон кўзига деярли сезилмасдан бир йилда 1,5—2,3 метргача ўсиши, баъзи жойларда ҳатто 6 метрдан ҳам ошиб кетиши мумкин.

Жарликлар билан курашнинг асосий йўлларидан бири — дарахт ва буталар экиш ҳамда уларни ўстиришдир. Жарликларнинг қия жойларига, тубига ҳамда ён бағрига оқ акация, хитой айланти, нон жийда, скумпия, аморфа, тол, терак, қайрағоч каби ниҳолларини экиш мақсадга мувофиқ. Чунки бу дарахт ва буталар кейинчалик ўз-ўзидан кўпайиб, жарликни кенгайишини 3-4 йил ичида бутунлай тўхтатади. Бу жойларда наъматак, тоғ олчаси, қора смородина каби доривор буталар ҳам ўстирса бўлади. Шу йўл билан жарликлар пайдо бўлишининг олди олинибгина қолмай, балки бу ерлардан ҳар хил дориворлар, қурилиш материаллари олишимиз мумкин.

СУҒОРИЛАДИГАН деҳқончилик шароитида иҳота дарахтзорлари аҳамиятини билмаган киши бўлмаса керак. Кўпинча кучли шамол бўладиган зоналардаги экинзорлар иҳоталанмаганлиги туфайли катта зарар кўради. Шамол экинларни пайҳон қилиши билан бирга тупроқ юзасидаги унумдор қатламни учириб кетади ёки қум билан кўмиб юборади. Ёздаги гармсел ҳам ҳосилга жиддий зиён етказади. Иҳота дарахтзорлари барпо қилиш йўли билангина бундай офатнинг олдини олиш мумкин.

Фарғона областидаги «Қўқон» совхози экин майдонлари атрофига тўрт қатор дарахт экилгач 1983—1985 йиллар мобайнида гектар бошига 38,7 центнердан пахта териб олинди. Атрофида дарахти йўқ, аммо тупроқ-иқлим шароити бир хил бўлган пайкалларнинг ҳар гектаридан атиги 28,3 центнердан ҳосил кўтарилди.

Қашқадарё областининг «Шарқ юлдузи» колхозида эса иҳоталанган майдонлардан 35 центнердан, иҳоталанмаган ерлардан эса гектар бошига 28,3 центнердан «оқ олтин» олинди. Сирдарё областидаги «Партия XXVII съезди» совхозида иҳота дарахтзорлари бўлган пайкаллар билан очиқ пайкаллар ҳосилдорлиги ўртасидаги фарқ 8 центнерни ташкил этади.

Шундай қилиб, далаларда бошқа агротехника тадбирлари қатори иҳотазорлар барпо қилиш ҳам пахта ва бошқа экинлар ҳосилини оширишга ёрдам беради. Ерлар мелиоратив ҳолатининг яхши сақланишини таъминлайди. Хўжаликларда бу иш билан жиддий шуғулланиш пайти келди.

Олимлар ва мутахассислар иҳоталанган майдонлардаги экинга одатдагидан бир маротаба кам сув бериб, мўл ҳосил етиштириш мумкинлигини исботлашган. Бир гектар иҳотазор ёрдамида 30 гектар ернинг мелоратив ҳолатини сақлаган ҳолда, бир марта сувни кам бериш ҳисобига 24 минг кубометр обиҳаётни тежаш мумкин. Демак, республикамиздаги қарийб 4 миллион гектар ҳайдаладиган ерларнинг ҳаммасида иҳота дарахтзорлари барпо этсак, йилига 3,2 миллиард кубометр сувни тежаймиз ёки қўшимча 570 минг гектар ерни обиҳаёт билан таъминлашимиз мумкин.

Бундан бир неча йил олдин пахтачиликни ривожлантириш баҳонасида асосий эътибор экстенсив усулларга қаратилди. Сувдан хўжасизларча фойдаланиш авжига чиқди. Оролга сув бормай қўйди. Натижада, 2 миллион 600 минг гектар майдон илгари сув билан қопланган қуруқ чўлга айланди. Шунинг 600 минг гектар ер таркиби енгил тупроқлидир. Бу ерлардан шамол ганч, туз ва қумларни узоқ масофаларга кўчирмоқда. Бу ҳол ҳали давом этади. Шу сабабли юқорида кўрсатилган катта майдонларни нима қилиш керак, деган масала айни вақтда жуда кескин бўлиб турибди.

Шу мақсадда Ўрта Осиё ўрмон хўжалиги илмий-текшириш институти олимлари 1981 йилдан бошлаб Мўйноқда тадқиқот ишлари олиб боришмоқда. Улар тупроқ-иқлим шароитларини мукаммал ўрганиб, шундай хулосага келишдики, Орол денгизининг сувдан қуриган майдонларидаги ер шўрлигини ҳисобга олиб, фитомелиоратив ишларни амалга оширса бўлар экан.

Айни пайтда ҳар хил иҳота дарахтзорлари ташкил қилиш агротехникаси устида иш олиб борилмоқда. Тупроққа ишлов беришнинг турли хил усуллари синаб кўриляпти. 1985 йилдан бошлаб тажриба ишлари кенгайди. Орол бўйида яйловлар ташкил қилиш учун озуқабоп буталар — саксовул, черкез, чоғон, кейреук, терескен, боялич ўстириб кўрилмоқда.

Тажриба участкамиз майдони 100 гектардан ошади. Ундаги ниҳолларнинг илдиз системаси тупроқни кўчишдан сақламоқда. Туз, ганч ва қумнинг кўчиши 70-80 процент камайди. Ишларимизга ўтган йили Мўйноқ тажриба участкаларида бўлган мамлакатимизнинг етакчи ўрмоншунос олимлари юқори баҳо беришди.

Ўтган йил кузда Нукусда бўлган партия-хўжалик активида балиқчилик хўжалигини ривожлантириш учун Мўйноқ, Рибацк, Аджибай кўрфазларини сувга тўлдириш мақсадга мувофиқ, деб топилди. Агар кўрфаз атрофида уни қумдан сақлайдиган яшил зоналар ташкил этилмаса, кузда тутилган ишларнинг самарадорлиги анча паст бўлиши, табиий.

Биз ўз фаолиятимизни Мўйноқ ўрмон хўжалиги билан ҳамкорликда давом эттиряпмиз. Институтда ишлаб чиқарилган тавсияномалар асосида ўрмон хўжалиги ходимлари ҳозир 300 гектардан зиёд майдонда иҳота дарахтзорлари барпо этдилар. Келажакда бу борадаги ишларни янада кенгроқ кўламда олиб бориш планлаштирилаётир. Шу мақсадда Нукус шаҳрида Қорақалпоқ ўрмон-тажриба станцияси ва Мўйноқ шаҳрида шу станциянинг таянч пункти ташкил қилинади.

Орол муаммосини ҳал этиш — фақат қорақалпоқ халқининггина эмас, ҳаммамизнинг жонажон, интернационал ишимиз. Автоном республикада яшовчи, у ерга борувчи ҳар бир киши, ҳеч бўлмаганда бир туп ниҳол экса ёки бир кафт уруғ сепса Орол бўйининг қуриган майдонларидаги туз, ганч ва қумларни шамол таъсирида кўчишини анча камайтиришга ҳисса қўшган бўларди.

Бундан ташқари партия, совет хўжалик органлари Орол масаласи билан жиддий шуғулланишлари ва амалий ишларни авж олдирмоқлари лозим. Шу йўл билан умумий хонадонимиз — табиатни ҳалокатдан қутқариб, яшил масканларни ва унинг бойликларини кўпайтираверамиз. Бу — ҳаммамизнинг авлодлар олдидаги бурчимиз.

А. ХОНАЗАРОВ,
Ўрта Осиё ўрмон хўжалиги илмий-тадқиқот институти директори, қишлоқ хўжалик фанлари доктори.

• *Фан—ишлаб чиқаришга*

ОЛИМЛАР ИЗЛАНГАНДА...

Тошкент тўқимачилик ва енгил саноати институтининг Наманган филиалида ишлаётган етакчи мутахассислар, олимлар пахта ҳосилини қайта ишлаш сифатини кўтаришни ўз олдиларига муҳим вазифа қилиб қўйган эдилар.

Кейинги йигирма йилда ана шу йўлда катта изланишлар қилинди. Улар қатор муаммоларни ечиш учун, пахтани қайта ишлашда қатнашадиган жиҳозлар ва ускуналарнинг деталлари, машиналарнинг конструкцияларини такомиллаштириш йўлидан бордилар. Бу эса катта самара берди. Эндиликда Ҳамид Аҳмадхўжаев, Рустамжон Муродов, Ҳамидулла Исахонов, Маҳмуд Ғаниев, Аҳмаджон Бурхонов ва бошқа олимлар олиб бораётган ишларнинг кўпчилиги Бутуниттифоқ ихтирочилик ва рационализаторлик жамиятининг патентига сазовор бўлди ва бўлмоқда.

Институт Наманган филиали директорининг илмий ишлар бўйича ўринбосари Р. Муродовнинг таъкидлашича, қатор машина, жиҳозларнинг деталлари, конструкциялари такомиллаштирилишидан моддий ва маънавий фойда олиш йўлга қўйиляпти. Масалан, ўн йиллар давомида пахта тозалаш саноатида ишлаб келаётган СС-15 А маркали сепараторнинг битта камчилиги бор эди. Унда момиқ ва чигитнинг озгина куйиши, толанинг кичик қисми учиб кетиши кузатилди. Бундан ташқари ишлаш жараёнида пахта хом ашёси сепараторга тиқилиб қолар экан. Бу камчилик ва нуқсонларни тузатиш ишини институт мутахассислари ўз зиммаларига олишди. Натижада махсус сепараторнинг устки қисмини тозалаш мосламаси яратилди ва қатор заводларда синаб кўрилди.

Мазкур мосламанинг биринчи тажриба нусхалари Учқўрғондаги ва Қозоғистон ССРнинг Киров районидаги пахта тозалаш заводларида синовдан ўтказилди. Сепараторнинг устки қисмидан толаларни тозалаш, унинг нуқсонларини тузатиш борасида қилинган амалий ишларнинг фойдаси кўзланганидан ҳам яхшироқ чиқди. Момиқдаги нуқсонлар тузалиб, у тўрт марта камайди, толанинг учиб кетиши эса саккиз процент озайди.

Мослама ҳар бир пахта тозалаш заводида катта иқтисод ва тежамкорлик имконини бермоқда. Шунинг учун ҳам, Учқўрғон, Гулбоғ, Наманган пахта тозалаш заводларининг инженер-техниклари, новатор ишчилари институт мутахассислари билан ҳамкорликда турли янгиликларни дадиллик билан ишлаб чиқаришга жорий этишмоқда. Пахта толасининг сифатини яхшилаш борасида институт мутахассислари яратган ва яратаётган янгиликлар оз эмас. Улар машина ҳамда деталлар конструкцияларини такомиллаштириш эвазига, мамлакатимиз пахта тозалаш саноатида мавжуд муаммоларни ҳал этишга ҳисса қўшиш ниятидалар.

Т. СУЛАЙМОНОВ,
«Совет Ўзбекистони»нинг штатсиз мухбири.

• *Қурилиш майдонларида*

ФАБРИКА ИШГА ТУШДИ

Ангренда фойдаланишга топширилган картон буюмлар фабрикаси мамлакатимиздаги йирик саноат корхонаси ҳисобланади. У бир йилда маҳсулотларни ўраш, тахлашда ишлатиладиган 100 минг тонна қоғоз идиш ва 60 миллион квадрат метр ғовакли картон ишлаб чиқаради.

Корхона қарийб 45 гектар майдонни ишғол этади. Объектда «Узбекшахтастрой» тресги бинокорлари бош пудрат бўйича 44,5 миллион сўмлик қурилиш-монтаж ишларини адо этдилар. Фабрикани барпо этишга 86 миллион сўмлик маблағ сарфланди.

Ишни бригада пудрати усулида ташкил этган Антон Зборовец, Юрий Смолин, Рабидулла Мустафин, Вера Худик, Тимофей Прокурин бошлиқ комплекс ва пардозлаш бригадаларининг аъзолари алоҳида ғайрат кўрсатишди. Улар мураккаб лойиҳали саноат объектини сифатли қуриб битказиш учун машина-механизмлардан унумли фойдаландилар. Зарур пайтларда ишни бир неча сменада ташкил этишди.

Картон буюмлар фабрикаси Ўзбекистон ва қўшни иттифоқдош республикалар саноат корхоналари ишлаб чиқариши чиқиндиларидан халқ хўжалиги учун зарур маҳсулотлар тайёрлашга киришди.

В. ТИРИН.

ЧЕТ ЭЛЛАРДА

Расмий визит билан

ПЕКИН, 1 февраль (ТАСС). КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР ташқи ишлар министри Э. А. Шеварднадзе бугун расмий визит билан Хитой Халқ Республикасига келди. «Шоуду» аэропортида уни ХХР ташқи ишлар министри Цянь Цичэнь, бошқа расмий кишилар кутиб олдилар.

Э. А. Шеварднадзе етиб келгач, қуйидаги баёнотни берди.

Биз эзгу ниятлар ва катта умидлар билан Хитой Халқ Республикаси диёрига қадам қўйдик.

Бу — буюк мамлакат билан учрашиш ниятидир, шу буюк мамлакатнинг халқи Хитой Коммунистик партияси раҳбарлигида социалистик ўзгартишларнинг улуғвор режаларини муваффақиятли амалга оширмоқда.

Бу — бизнинг суҳбатларимиз ва музокараларимиз Совет-Хитой муносабатларида янада яхши ўзгаришларга кўмаклашади, деган умиддир.

Бунинг учун ҳозиргача бир талай иш қилинди. Ҳурматли ҳамкасбим ўртоқ Цянь Цичэннинг бултур декабрь ойида Москвага қилган визити бу йўлдаги катта қадам бўлди. КПСС Марказий Комитети Бош секретари, СССР Олий Совети Президиуми Раиси М. С. Горбачевнинг ХХР ташқи ишлар министри билан суҳбати, бизнинг музокараларимиз чоғида олий даражадаги Совет-Хитой учрашуви тўғрисида аҳдлашувга эришилган эди. Бизнинг ҳузурингизга ташрифимиз — СССР ташқи ишлар министрининг Хитойга қилган биринчи расмий визити шу учрашувга бевосита тайёргарликни ниҳоясига етказиши лозим. Бу учрашув ўтказиладиган вақтни шу кунларда келишиб оламиз, деган умиддаман.

Олий даражадаги учрашув қўшни мамлакатлар тарихида янги боб очишига аминман.

Биз бўлғуси воқеанинг миқёсини, унинг икки томонлама муносабатларни нормаллаштириш ҳамда региондаги ва дунёдаги вазиятни соғломлаштириш учун зўр аҳамиятини англаган ҳолда музокаралар бошлаяпмиз.

Тинчлик ва тараққиёт — Совет—Хитой мулоқотининг бош мавзуидир. СССРдаги ва ХХРдаги қайта қуриш, янгиланиш, модернизация, социализм имкониятларини тўла-тўкис намоён қилиш жараёнлари янги халқаро муносабатларни барпо этишнинг таркибий қисми сифатида ҳам диққат марказимизда турибди.

Бизнинг халқларимиз ўртасидаги дўстлик ва ҳурмат туйғулари ҳақида ҳам бирбиримизга айтадиган гапларимиз бор. Давлатлараро муносабатларимизни янги поғонага кўтариш каби бу дўстлик ва ҳурматни мустаҳкамлаб, ривожлантириш ҳам жуда муҳим, биринчи галдаги вазифадир.

Самимий кутиб олганингиз учун ташаккур. Пекинликларга, бутун Хитой халқига янги зафарлар ва равнақ тилаб билдирган истакларимни етказгайсиз.

Г. АРСЛАНОВ,
В. КАШИРОВ,
Г. КРИВОШЕЕВ.

ХАБАРЛАР ОҚИМИДАН

ЙЎЛ ҚЎЙМАДИ

Қўшма Штатлар Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Хавфсизлик Кенгаши Исроил босиб олган Фаластин территорияларида Тель-Авив репрессиялар ва зўравонликни авж олдираётганини қоралайдиган баёнот қабул қилишига йўл қўймади.

Хавфсизлик Кенгашида бўлиб ўтган маслаҳатлашувлар иштирокчилари журналистлар ҳузурида гапириб, Америка делегацияси Хавфсизлик Кенгашининг ундан ташқари барча 14 аъзоси қўллаб-қувватлаган келишиб олинган ҳужжатнинг қабул қилинишига қарши чиққан яккаю-ягона делегация бўлди, дедилар. Маслаҳатлашувлар тугаганидан кейин журналистлар билан бўлган суҳбатда АҚШнинг БМТ ҳузуридаги доимий вакили Вернон Уолтерс ана шу позицияни ҳимоя қилишга уриниб, Вашингтон нуқтаи назарида лойиҳа тексти «етарлича мутаносиб эмас», деб таъкидлади.

Шу муносабат билан БМТ бош секретари Хавьер Перес де Куэльяр БМТнинг позицияси ўзгармай қолаверади — Исроил ўзи босиб олган территорияларда уруш жабрдийдаларини ҳимоя қилиш тўғрисидаги Женева конвенцияларининг барча моддаларига риоя қилиши керак, деб таъкидлади.

ҲУКУМАТ ҚАРОРИ

Никарагуа ҳукумати ўтган сешанба куни ўт очишни бир томонлама тўхтатиш тўғрисидаги қарорининг амал қилиш муддатини яна бир ойга узайтирди. 28 февралга қадар Сандиночилар халқ армияси (СХА) бўлинмалари аксилинқилобий кучларга қарши ҳужум операциялари ўтказмайдилар.

Манагуада тарқатилган ҳукумат ахборотида таъкидланганидек, Никарагуа маъмурларининг бу тадбири Марказий Америкада тинчлик ўрнатилишига қаратилган Гватемала битимлари, шунингдек Никарагуанинг Сапоа шаҳрида Сандиночилар ҳукумати вакиллари ва қуролланган оппозиция раҳбарлари ўртасида ўтган йилнинг март ойида эришилган тинчлик аҳдлашувлари руҳига мос бўлиб тушади. Ҳукумат контрреволюцияга яна бир карра қурол-яроғни ташлаш ва республикада бунёдкорлик ишларига киришиш учун имконият беради, деб таъкидланди ахборотда. (ТАСС).

БИТИМ ИМЗОЛАНДИ

ТОКИО, 2 февраль. (ТАСС). Кеча Сеулда Жанубий Корея ташқи ишлар министри Цой Хо Дюн билан ВХР Ташқи ишлар министрлигининг давлат секретари Дьюла Хорн иккала мамлакат ўртасида элчихоналар даражасида дипломатия муносабатлари ўрнатиш тўғрисидаги битимни имзоладилар.

Айни вақтда маданий алоқалар, савдо-иқтисодий ҳамкорлик ва ташриф рухсатномаларини расмийлаштириш тўғрисидаги икки томонлама битимлар имзоланди.

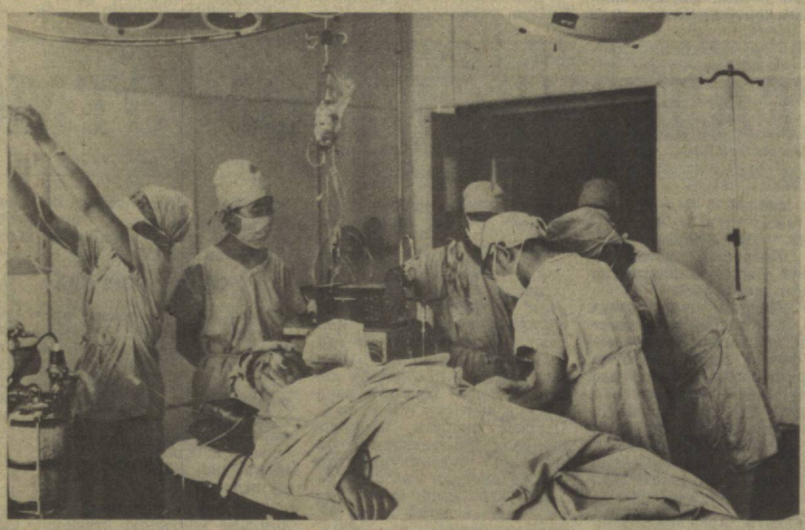

ОБЪЕКТИВДА — ХИТОЙ
✦ Хитой Халқ Республикаси Медицина фанлари академиясининг Пекиндаги Фувай касалхонасида илк бор бемор юрагида хирургик операция (суратда) муваффақиятли амалга оширилди. Бемор операциядан кейин ўзини яхши ҳис этмоқда.

Синьхуа — ТАСС фотоси.

АФҒОНИСТОНДАГИ ВАЗИЯТ

КОБУЛ, 1 февраль. (ТАСС). Ўтган кеча-кундузда муросасиз оппозициячи бўлинмалар оғир тўплардан Бағлон, Ғазна, Хост шаҳарларига, шунингдек Пактиё вилоятидаги бир қанча аҳоли пунктларига қарата ўт очганлар. Уй-жойлар ва маъмурий биноларга зарар етказилган. Бахтар агентлигининг хабарига кўра, Қандаҳордаги аэропортга ракеталар отилиши натижасида афғон ҳарбий хизматчиларидан бир неча киши жароҳатланган, Афғонистон Республикаси ҳарбий ҳаво кучларининг самолёти шикастланган.

Афғон армиясининг жанговар ҳаракатлари чоғида Нангаҳор ва Лағмон вилоятларида экстремистлар катта талафот кўрдилар. Саланг довони районида иш кўраётган махсус гвардия бўлинмалари қурол-яроғлар катта омборларини қўлга туширдилар.

Ҳирот вилоятида исёнчилар кўмган минадан оппозициячи гуруҳлардан бирига қарашли юк машинаси портлаб кетган. Портлаш натижасида 5 киши ҳалок бўлган ва 20 киши жароҳатланган.

БИЛАСИЗМИ...

ЖАҲОН АҲОЛИСИ

Жаҳон аҳолисининг умумий сони ўтган йил ўрталарида 5,1 миллиард кишидан иборат бўлган. БМТнинг ер юзи аҳолиси тўғрисидаги маълумотномасида ана шу рақам келтирилди. Мазкур ҳужжатга кўра, жаҳон аҳолисининг йиллик ўсиши 89 миллион кишини ташкил этмоқда, айни чоғда уларнинг 93 проценти ривожланаётган мамлакатларга тўғри келаётир. 2000 йилга бориб, ер юзи аҳолиси 6,3 миллиард, 2025 йилга бориб эса 8,5 миллиард кишига етиши кутилмоқда. Ҳозир бутун планета кўламида ўртача умр кўриш 62 ёшни (аёлларда 63 ва эркакларда 60 ёшни) ташкил этмоқда. Болалар ўлими даражаси янги туғилган ҳар минг чақалоққа 71 тага тўғри келмоқда.

ПАРФЮМЕРИЯ МУЗЕЙИ

Франциянинг жанубида жойлашган Грас шаҳрини ҳақли равишда мамлакатнинг парфюмерия пойтахти, деб аташади. Шунинг учун у ерда парфюмерия музейи ташкил этилди. Музей тузувчиларнинг фикрича, бундан мақсад антик даврдан ҳозиргача парфюмерия ишлаб чиқаришининг тарихини кўрсатишдир.

«ШАҲАР — КЕМА»

Япон қурувчилари «шаҳар—кема»ни бунёд этишга қарор қилишди. Денгиз тўлқинларида сузиб юрувчи бу янги ишлаб чиқариш ва маданият маркази 3 йилдан кейиноқ Япония пойтахтининг ажралмас бир қисмига айланиши керак. Маълумки, Токиода ернинг етишмаслиги ва унинг осмон баравар нархи япон мутахассисларига сузувчи шаҳарни бунёд этиш лойиҳасини ишлаб чиқишга туртки бўлган. Ҳисоб-китобларга кўра сузувчи платформада бинолар ва зарур инженерлик иншоотларини қуриш шаҳар марказидагидан деярли ўн баравар арзонга тушар экан.

• *Воқеалар* • *хабарлар* • *фактлар*

Қардошлик қонунига биноан

ДЎСТ БОШИГА ИШ ТУШГАНДА

Нукусдаги ўтов-намат комбинатининг ишчилари қардош Тожикистонда кучли зилзила бўлгани тўғрисидаги хабарни эшитганда изтироб чекишди. Комбинат аҳли шу воқеа содир бўлган куннинг эртасига 20 та ўтовни темирйўл вагонларига ортиб жўнатди. Уларнинг ҳар бирида кўп болали оила жойлашиши мумкин.

Коллектив шу кунларда ғайрат билан меҳнат қилмоқда. Корхона маҳсулоти бошпанасиз қолган одамларга жуда зарурдир. Декабрь ойида корхона Арманистонга неча ўнлаб ўтовлар жўнатди. Шундан кейин ана шу республиканинг Давлат агросаноат комитети комбинат билан 1989 йилнинг 1 кварталида яна 300 та ўтов етказиб бериш тўғрисида шартнома тузди. Буюртмани бажариш учун ўтов цехи уч сменада ишламоқда. Натижада маҳсулот ишлаб чиқариш икки барвар кўпайди. Эндиликда ойига 100 комплектгача ўтов тайёрланмоқда.

Йил бошидан бери Арманистонга шартномага кўра, 55 та ўтов юборилди. Ҳозир эса Тожикистонга 20 та ўтов юборишга тайёргарлик кўрилмоқда. Бу Қорақалпоғистон область комсомол комитетининг буюртмасидир, бу комитет автоном республика комсомолларидан тушган ёрдам пули эвазига шу ўтовларни тайёрлаттирмоқда.

Нукус. (ЎзТАГ).

ЁРДАМ ФОНДИГА

Совет хайрия ва саломатлик фонди правлениеси президиумининг қарорига биноан Тожикистонда зилзиладан зарар кўрган кишиларга ёрдам фондига 300 минг сўм ўтказилди. (ТАСС).

• ҲАЁТ ВА МЕҲНАТ ЛАҲЗАЛАРИ

УСТА. (Қоракўл районидаги «Шарқ юлдузи» колхозининг темирчи устаси Болта Эргашев ўзининг ҳалол меҳнати билан кўпчиликнинг ҳурмат-эътиборини қозонган кишилардан). В. МОЛГАЧЕВ фотоси.

КОНВЕРТЛАРНИ ОЧГАНДА

✦ Конимех районидаги «СССР 50 йиллиги» совхози 2-бўлими марказида 280 ўринли болалар боғчаси қурилиб, фойдаланишга топширилди. Барча қулайликларга эга бўлган бу бинони 220-махсус механизациялашган кўчма колонна коллективи қурди.

А. РАҲМОНОВ.

✦ Денов шаҳрида янги йил арафасида икки қаватли стоматология поликлиникаси аҳолига хизмат кўрсата бошлади. 280-колхозлараро механизациялашган кўчма колонна қурувчилари бунёд этган шифохонанинг барча бўлимлари замонавий медицина асбоб-ускуналари билан жиҳозланган.

✦ Фарғона область Ўзбекистон районида бир йўла 250 беморга хизмат кўрсатадиган поликлиника қурилди.

С. ОМОНОВ,
М. ДАВРОНОВ.

✦ Советобод районидаги «Қарноб» наслчилик заводи марказида қурилган икки қаватли маиший хизмат кўрсатиш уйи хизматидан аҳоли хурсанд. Бу ерда аҳолига 10 хил тур бўйича хизмат кўрсатиляпти.

Б. МАҲМУДОВ.

• Спорт

САРАЛАНИШ АРАФАСИДА

● ВОЛЕЙБОЛ. Аёллар олий лига командалари мамлакат чемпионатининг дастлабки босқич якунловчи тур ўйинларини бошлашди. 12 коллектив бўлинган ҳолда Боку, Одесса ва Свердловск шаҳарларида куч синашмоқда. Ҳар бир команда тўрттадан учрашув ўтказади. Шундан кейин чемпионатнинг совринли ўринларига даъвогарлик қилувчи кучли саккиз команда сараланади. Ҳозир 9-16 тадан очко тўплаган «Уралочка-1», Олмаота уйсозлик комбинати, «Орбита» «Искра», Одесса медицина институти, ЦСКА, «Уралочка-2», «Коммунальник» коллективлари совринли ўринларга талабгорлик қилишлари мумкин, деган тахминлар бор. Тошкентнинг «Автомобилист» командаси волейболчиларининг аҳволи чатоқ. Улар учрашувларни сусткашлик билан ўтказиб, бор-йўғи олтита очко тўплашган. Якунловчи турда командамиз мавқеи мустаҳкамланади дейиш қийин. Демак, «Автомобилист» мавсум охирида ўтиш турнирида олий лигадаги ўрнини сақлаш учун курашади.

НАВБАТ ФИНАЛГА

● ЕНГИЛ АТЛЕТИКА. Республикамиз вакиллари СССР кубоги учун курашнинг ярим финал баҳсларини муваффақиятли ўтказдилар. Челябинск шаҳрида ўтказилган мусобақада республика терма командаси 340 очко тўплашга муваффақ бўлди. Бу билан енгил атлетикачиларимиз иккинчи ўринни эгаллаб, кубок учун курашнинг финалига йўлланма олишди. Бу муваффақиятда 200 ва 400 метрга югурган Марина Шмонина, 600 ва 800 метрга югуришда Светлана Юрлина эришган ғалабалар асқотди. Ирина Оноприенко узунликка сакрашда, Моника Андрис эса ядро ирғитишда маҳорат кўрсатишди. Владимир Черников уч ҳатлаб сакрашда зафар қучди. Финал мусобақалари 25-26 февраль кунлари Москвада ўтказилади.

МУНОСИБ ҒАЛАБА

● ХАЛҚАРО МУСОБАҚА. Термизлик енгил атлетикачи Константин Якунин Янги Зеландияда ўтказилган халқаро мусобақада юқори натижа кўрсатди. У баландга сакрашда 205 сантиметрли марранн эгаллаб, зафар қучди. У шунингдек, кар спортчилар Бутунжаҳон ўйинида яна бир ғалаба билан мухлисларни қувонтирди. Уч ҳатлаб сакрашда 14 метр 72 сантиметрли натижа билан иккинчи ўринни эгаллади.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

6-ҲУНАР ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ
1989—1990 ўқув йилига
ҚУЙИДАГИ КАСБЛАР БЎЙИЧА
юқори малакали мутахассислар тайёрлаш учун

ҚАБУЛ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Қурувчи-дурадгор, бўёқчи-сувоқчи, бўёқчи (альфрейлик ишлари бўйича), **электр пайвандчи, ғишт терувчи.**

Билим юртига Тошкент шаҳри ва Тошкент областида яшовчи йигитлар ва қизлар қабул қилинади.

10-йиллик маълумотга эга бўлганлар 30 сўм стипендия, 8-йиллик маълумотга эга бўлганларга 3 маҳал овқат, махсус кийим-бош берилади ва ишлаб чиқариш вақтидаги меҳнат ҳақининг 50 проценти тўланади.

Ўқиш вақти меҳнат стажига киритилади.

Билим юртида қисқа муддатли (6 ойлик) электр пайвандчи, ғишт терувчи мутахассисликлари бўйича курслар очилган. Курсларга ўрта мактабни тугатган, Совет Армиясида ҳарбий хизматни ўтаб қайтган йигитлар қабул қилинадилар. Уларга 75 сўм стипендия тўланади.

Билим юртида турли тўгараклар, спорт секциялари, вокал-чолғу ансамбли ишлаб турибди.

Ўқишга кириш учун қуйидаги ҳужжатлар топширилади: директор номига ариза, туғилганлиги ҳақидаги гувоҳнома ёки паспорт, маълумоти тўғрисидаги гувоҳнома, яшаш жойидан справка, ота-онасининг ишлаш жойидан справка, медицина справкаси, 6 дона фотосурат (3х4 см), автобиография, характеристика.

Адрес: Тошкент шаҳри, Луначарский шоссеси, 69, 1, 4, 101 «э», 63-автобусларнинг М. Горький номли метро станцияси; 17, 18-троллейбусларнинг «Партия мактаби», 6, 13, 22-трамвайларнинг «Партия мактаби» бекатлари).

Ўрта Осиё темир йўлининг
ЙЎЛ ТЕХНИКА МАКТАБИ
Тошкент-пассажир станцияси вагон депоси учун пассажир вагонлари проводникларини тайёрловчи
3 ОЙЛИК КУРСЛАРГА
ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Ўқишга 18 дан 45 ёшгача бўлган, ўрта маълумотли (шарт) ва Тошкент шаҳри ва Тошкент областида пропискада турувчи қизлар ва аёллар қабул қилинади.

Ўқиш даврида ойига 45 сўм стипендия тўланади.

Ўқишга кириш учун қуйидаги ҳужжатлар топширилади: паспорт, меҳнат дафтарчаси, ўрта маълумот ҳақидаги аттестат, 4 дона фотосурат (3х4 см.).

Курсларга киришни хоҳловчилардан қуйидаги адресга мурожаат қилишларини сўраймиз: Тошкент шаҳри, Фрунзе райони, Парфюмерная кўчаси, 2-ВЧД кадрлар бўлими (11, 32, 40, 45, 50-автобуслар; 14-троллейбуснинг «Салор ариғи» бекати).

●

СССР Алоқа министрлиги
ТОШКЕНТ ЭЛЕКТРОТЕХНИКА АЛОҚА ИНСТИТУТИ
кафедралар бўйича профессор-ўқитувчилар составидаги вазифаларга
КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

доцентлар: физика, дискрет ахбороти узатиш ва телеграфия, алоқа техникаси ўлчови, автомат электр алоқа, алоқа корхоналари экономикаси ва планлаштиришни ташкил этиш (2);

катта ўқитувчилар: сиёсий иқтисод, автомат электр алоқаси, инженерлик графикаси.

ассистент: чет тиллар (инглиз тили).

Конкурс муддати — эълон чиққан кундан бошлаб бир ой.

Ҳужжатлар қуйидаги адресга жўнатилсин: 700084, Тошкент шаҳри, Е-84, Энгельс кўчаси, 108-уй.

●

Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитети меҳнатни ташкил қилиш бўйича лойиҳа ва уни жорий этиш маркази
МАРКАЗ ДИРЕКТОРИ
вакант вазифасига
КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Даъвогарлар экономика ҳамда меҳнатни ташкил қилишни билишлари ва фан кандидати ёки фан доктори илмий даражасига эга бўлишлари лозим.

Конкурс муддати — эълон чиққан кундан бошлаб бир ой.

Справкалар учун қуйидаги адресга мурожаат қилиш мумкин: Тошкент шаҳри, 97-алоқа бўлими, Халқлар дўстлиги проспекти, 28-уй. Телефонлар: 76-67-75, 76-28-88, 76-67-55.

●

«Средазнефтегазстрой
автомобиль транспорти ишлаб чиқариш бирлашмаси
аввал фойдаланишда бўлган юк автомобиллари, прицеплар, автобусларни келишилган нархларда
СОТАДИ

Адрес: 700115, Тошкент шаҳри, Халқлар дўстлиги проспекти, 47-уй.

Ташкилотлар ва муассасаларнинг раҳбарлари диққатига!

Ўзбекистон ССР
«ГОСКОМВОДХОЗИ»-
нинг
«ВОДСТРОЙ» бирлашмаси
«ИРМОНТАЖСТРОЙ»
трестига қарашли
24-механизациялашган кўчма колонна

«Ураган — МАЗ—7310» маркали 120 тонна юк кўтариш қувватига эга бўлган трайлер машиналарида республика территориясида катта ҳажмдаги ва ногабарит юклар ташиш юзасидан

ШАРТНОМАЛАР ТУЗАДИ

Шартнома тузиш учун қуйидаги адресга мурожаат қилинсин: Тошкент шаҳри, Беруний проспекти, 31/4. Телефонлар: 42-85-96, 42-85-13; Сирдарё области, Ульянов шаҳри, «Ирмонтажстрой» трестининг 24-механизациялашган кўчма колоннаси.

●

«ЮБИЛЕЙ» МАРКАЗИЙ СПОРТ САРОЙИДА
8-12 ФЕВРАЛЬ КУНЛАРИ СОАТ 17 ва 20.00 да
ТАНИҚЛИ ИЖРОЧИ
РУСТАМ ҒОИПОВ
ва
«НУР» ГРУППАСИНИНГ КОНЦЕРТЛАРИ

Билетлар Спорт саройи кассаларида ҳар куни соат 11 дан 19.00 гача сотилмоқда.

Коллектив бўлиб келиш учун заявкалар қабул қилинади.

Справкалар учун телефонлар: 46-07-55 — администратор, 46-03-12 — касса.

●

Театр

НАВОИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК КАТТА ТЕАТРИДА — 3/II да **Корсар.**

ҲАМЗА НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — 3/II да **Тақдир эшиги**, 4/II да **Абдулла Қодирийнинг Ўтган кунлари.**

МУҚИМИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ МУЗИКАЛИ ТЕАТРИДА — 3/II да **Тошболта ошиқ**, 4/II да **Тошкентда туман.**

Цирк

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИДА — **«Денгиз ҳайвонлари» аттракционининг янги программаси** (3/II да 19.30 да; 4/II да 16, 19.00 да; 5/II да 12, 15, 18.00 да).

Ўзбекистон ССР Телевидение ва радиоэшиттириш давлат комитети Бадиий коллективлари «Мақом» ансамблининг хонандаси В. Абдуллаевга рафиқаси

Нажия АБДУЛЛАЕВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Тошкент давлат медицина институти 1-клиникаси коллективи болалар қулоқ, томоқ, бурун касалликлари бўлими мудири С. С. Аъзамхўжаевга онаси

Раҳима АЪЗАМХЎЖАЕВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

• Мавзуга қайтиб

Газетамизнинг 1988 йил 25 июнь сонида босилган «Таъқиб» сарлавҳали мақолада Ҳаво йўллари марказий агентлиги смена бошлиғи Оқил Аъзамхўжаевнинг ноўрин таъқиб этилаётгани ва ишдан ноҳақ бўшатилгани ҳақида гап борганди. Орадан ярим йилдан кўпроқ вақт ўтган бўлса-да, Ўзбекистон гражданавиацияси бошқармаси раҳбарлари хусусан, мазкур ташкилот бошлиғи ўртоқ Ғ. Рафиқов ҳали ҳам бундан жиддий хулоса чиқариб олгани йўқ. Шу боис биз мавзуга яна қайтишни лозим топдик

ТАЪҚИБ ДАВОМ ЭТМОҚДА

БОШЛИҚ НИМА ДЕЙДИ?

Ўзбекистон граждан авиацияси бошқармаси бошлиғи Ғ. Рафиқов бизни хушламайгина қабул қилди. Балки бунинг сабаби — ўша танқидий мақоланинг авторлари бўлганимиз ёки аризачи О. Аъзамхўжаев билан ҳамкасбимиз — «Воздушный транспорт» газетасининг Ўзбекистон бўйича мухбири Ю. Когтевни бу ерга бошлаб келганимиз бўлгандир. Лекин барибир бошлиққа айрим саволлар бериб, воқеани ойдинлаштиришга ҳаракат қилдик.

— Ўртоқ О. Аъзамхўжаев ишдан тўғри бўшатилган, деб ҳисоблайсизми?

— Редакцияга берилган жавобда ҳаммаси қайд қилинган.

— Жавобдан қаноатланмаганимиз бизни масалани қўшимча ўрганишга, қолаверса, сиз билан суҳбатлашишга даъват этди.

— Аввалambор сизлар мақолада фойдаланган асосий ҳужжат — Транспорт прокурорининг аввал берган текшириш хулосаси нотўғри бўлиб чиқди. Прокурорнинг иккинчи хулосаси борлигини билмасдан мақолани босишга улгурдингиз. Қолаверса, ўртоқ О. Аъзамхўжаевни мен эмас, Ҳаво йўллари марказий агентлиги бошлиғи А. Иноғомов бўшатган. Бу масалани фақат унинг ўзи ҳал қилади.

— Тўғри, мақолани ёзишда биз Транспорт прокурори ўртоқ К. Галашконинг 1988 йил, 23 март куни берган хулосасидан ҳам фойдаланганмиз. Сизнингча, мақолани тезроқ босишдан манфаатдор бўлдик ҳам дейлик. Сизга маълум бўлган прокурорнинг иккинчи хулосасига 24 июнда имзо чекилганидан ҳам хабарингиз бўлса керак? Мақола эртаси куни босилиб чиқди. Смена бошлиғининг ишдан бўшатилиши ва уни қайта тиклаш масаласига келсак, у ноҳақ ишдан бўшатилгани ҳақида судга ариза ёзиш ҳуқуқидан маҳрум эканлиги ўзингизга маълум. Чунки қонун шуни талаб қилади. У бошлиғи устидан фақат сизгагина шикоят қилиб, ўз ҳуқуқини тиклаши мумкин. Ўзбекистон Касаба союзлари республика Советининг ҳуқуқ ишлари бўйича бўлим мудири Т. Бокованинг жавоб хати сизда ҳам, бизда ҳам бор. Бу ҳужжатда шундай дейилган: «О. Аъзамхўжаевни ишдан бўшатилиши ҳақидаги қарорни қабул қилиш жараёнининг ўзи таажжубланарли. Чунки қарорда меҳнат интизоми қандай бузилгани акс этмаган...»

Сиз бунга нима дейсиз? Қолаверса ҳозир биз мақола ҳақидаги фикрингизни билмоқчи эдик?

— Жиддий эътирозим йўқ. Лекин сиз, журналистларга ҳайронман, бирингиз уни ёзасиз, бошқангиз буни. Ахир, булардан бирор наф йўқ-ку! Майли ёзаверинглар, барибир бирон нарсани ўзгартиришларинг қийин. Ундан кўра, ёзишдан олдин бизлар билан маслаҳатлашсаларинг бўлмайдими?! Йўл-йўриқ кўрсатмаймизми!

Министр даражасида ўтирган бошлиқнинг ана шу фикридан сўнг савол бериш бефойда эканини англаб, охирги сўзимизни айтдик:

Биз Аъзамхўжаев ишлаган смена коллективи билан суҳбатлашиб, уларнинг фикрини билмоқчи эдик. Шунга бошқарма раҳбариятидан бирор холис кишини масъул қилиб тайинласангиз.

У рози бўлди.

ТАЪҚИБ УСТИГА ТАЪҚИБ

Ҳаво йўллари марказий агентлигида биз — авторлар, «Воздушный транспорт» газетасининг ўз мухбири Ю. Когтев, актив жамоатчи мухбир А. Гринкеевич ва 2-смена бошлиғи (собиқ) О. Аъзамхўжаевлар тўпландик. Агентлик бошлиғи А. Иноғомов, бошқарма сиёсий бўлими бошлиғининг ўринбосари А. Покрасс, йўловчилар ташиш бўлими масъул ходими М. Аҳмедвалиевлар суҳбат О. Аъзамхўжаевнинг иштирокисиз ўтишини, буни А. Тарсуков ҳам тайинлаганини таъкидлашди. Ахир, О. Аъзамхўжаевни ўз қадрдон коллективи билан учрашишдан маҳрум этилишининг ўзи таъқиб эмасми? Биз А. Иноғомовдан уни коллектив суҳбатига қўйишни илтимос қилдик.

— Гап битта, қўймайман, тамом! Мен бошқарма бошлиғининг биринчи ўринбосари ўртоқ А. Тарсуковнинг буйруғини бажаряпман...

Ниҳоят суҳбат бошланди. Йиғилганлардан мақолани муҳокама қилинган-қилмаганликларини сўрадик. Ҳамма бир овоздан «йўқ» деб жавоб берди.

Биз «Бошқарма бошлиғи номидан редакцияга йўлланган жавобда 95 кишилик коллектив мақолани ўқиб, уни атрофлича муҳокама қилгани айтилганди-ку», — деганимизда, кўпчилик ҳайрон бўлиб қолди.

Биз коллектив фикрини билиш учун: «Оқил Аъзамхўжаев ҳақида қандай фикрдасиз?» — деб савол бердик.

Сўзга чиққан етти кишидан тўрттаси, бизнинг назаримизда, собиқ 2-смена бошлиғи тўғрисида ҳақиқатни айтишга жазм қилди. Қолган уч киши эса деярли салбий фикр билдирди. Чунончи, суҳбат ўртасида сўз олган 2-смена бошлиғи вазифасини вақтинча ўтаётган С. Петрова йиғилиш аҳлининг фикрини чалғитишга уриниб: «О. Аъзамхўжаев ҳозир ўз сменаси аъзолари устидан иғво ёзиш билан овора эмиш», — деган гапни айтишгача борди.

Марказий агентлик партия ташкилоти секретари вазифасини бажараётган А. Лепихова эса: «О. Аъзамхўжаев партия ишини умуман ёмон бажарган», — деган фикрни билдирди.

— Уч ойгина партия ташкилоти секретари бўлиб ишлаган одамга бундай баҳо беришга кимнинг ҳаққи бор? — деди йиғилиш қатнашчиларидан бири. — Агар у ёмон ишлаган бўлса, бошқа бюро аъзолари қаёққа қаради?!

— Ўша куни марҳум синглимнинг таъзияси ўтказилиши керак эди, — деб сўз бошлади кассир Р. Аминова. — Жавоб сўраш мақсадида ишхонага барвақт келдим. Афсуски, жавоб бўлмади. Менга тегишли сейфни очдим-да, керакли нарсаларни олдим. Иш бошлаганимдан кўп ўтмай ревизор О. Каримова: «Мен муҳрлаб кетган сейфни нега очдинг?!» — дея дағдаға қила бошлади. Ҳайрон бўлиб қолдим. Хона қоронғилиги учун сейфнинг муҳрлаб кетилганини кўрмаган эканман. Бунинг устига, мени ҳеч ким огоҳлантирмаган эди.

Ана шу воқеа сабаб бўлиб, ўртоқ Оқил Аъзамхўжаев ишдан олинди. Менга эса қаттиқ виговор берилди. Аслида, лозим бўлса, мени ишдан олишлари керак эди. Оқил Ғаниевичга нисбатан ўта ноҳақлик қилинди, деб ҳисоблайман.

О. Аъзамхўжаевга охирги сўз бериш ҳақидаги таклифимиз ҳам А. Иноғомов ва вакиллар томонидан инобатга олинмади.

Шунда биз А. Иноғомовдан О. Аъзамхўжаевнинг қонуний ҳуқуқи поймол этилгани ва бу ишга сабаб бўлган шахс ҳақида тушунтириш хати ёзиб беришни сўрадик. У эртасига илтимосимизни қаноатлантирди. Тушунтириш хатида О. Аъзамхўжаевга нисбатан навбатдаги тазйиқни ташкил этган бошқарма бошлиғининг биринчи ўринбосари А. Тарсуковнинг номи катта ҳарфлар билан ёзилганди.

ПРОКУРОР ҲУЗУРИДА

Ўрта Осиё транспорт прокурори ўртоқ К. Галашко бизни бамайлихотир қаршилади. Мақсадимизни эшитиб:

— Ҳақиқатан ҳам М. Погребижский текшириб ва мен тасдиқлаган 1988 йил 23 мартда чиқарилган ўша хулосада жиддий хатога йўл қўйганмиз, буни тан оламиз, — деди у.

— Ахир, прокуратура ходимлари қонуннинг эгаси-ку! Уларнинг янглишиши одамларни маънавий хўрланишга, ноҳақ жабрланишга олиб келмайдими?

— Афсуски, бизлар ҳам одаммиз. Бизни янглишмайди, деб ҳеч ким кафолот беролмайди.

— Хўш, нега ушбу хатони аниқлаш уч ойдан сўнг зарур бўлиб қолди?

— Марказий агентлик бошлиғи А. Иноғомов бизга шикоят билан мурожаат қилди. Ниятимиз бу ишни умуман холис одамга топшириш эди. Кейинги текшириш олиб борган прокуроримиз бу ишнинг уддасидан чиқди.

— Ўша сиз айтган прокурор кабинет усулида ишлаб, илгариги ҳужжатлар асосида наридан-бери хулоса чиқарганини ҳам билсангиз керак?

— Республика прокуратураси ҳам бу ишни кўриб, охирги хулосамизни тасдиқлаган.

— Республика прокуратураси умумий назорат бўлими бошлиғи вазифасини бажарувчи М. Зокированинг жабрланувчи О. Аъзамхўжаев билан суҳбатлашмасдан, яна сизлар берган хулосалар асосида редакцияга жавоб берганидан ҳам хабарингиз борми?

— Биз уларнимас, улар бизни контрол қилишади.

— Ким Станиславович, айтинг-чи, собиқ кассир Гулчеҳра Муқимова сизга ҳеч мурожаат қилганми?

— У ҳақда гап ҳам бўлиши мумкин эмас. Унинг барча айблари аниқланган.

— Ундай бўлса, нега сизлар унга берган қоғозларда ҳам икки хил фикр билдирилган? 1987 йил, 14 майда берилган жавобда: «Сиз ноҳақ ишдан бўшатилгансиз», — деган хулосага келинган. Орадан бир йилдан ортиқ вақт ўтгач берилган хат аввалгисини тамоман инкор қилади. Буни қандай тушунмоқ керак?

— Шунинг учун ҳам биринчи жавобни тайёрлаган ходимимиз тегишли жазо олди.

— Маълумки, ўртоқ О. Аъзамхўжаевни кассир Р. Аминовани ҳимоя қилганликда айблаб, ишдан олишган. Айтайлик, у ҳам янглишган бўлсин. Бунинг учун уни қаттиқ жазолашибди. Кетма-кет янглишишлар учун сизларни нега жазолашмайди?

— Балки жазолашар...

АНВАР ИНОҒОМОВ ҲАҚИДА СЎЗ

1984 йил 28 июнда Тошкент бирлашган авиация отряди командирининг буйруғига биноан отряд почтаюк ташиш хизматининг бошлиғи А. Иноғомов ишни издан чиқаргани учун вазифасидан бўшатилган эди. Бу ҳақда «Правда Востока» газетаси ўзининг 1985 йил, 11 июнь сонида босилган «Училища ерда тайёргарлик кўрилади» сарлавҳали мақоласида ёзган.

Анвар Муқимович шундан сўнг эксплуатация цехининг 1-АТБсига катта инженер бўлиб, ишга ўтиб олди. Бир-икки ой ўтар-ўтмас бошқа соҳага ишга ўтди. Анчадан сўнг, республика Граждан авиацияси эксплуатацияси хизмати кресолоринининг бирига ўтирди.

Орадан кўп ўтмай, Ҳаво йўллари марказий агентлигининг бошлиғи Ҳ. Абдуллаев ўрнини А. Иноғомов эгаллади. Аслида авиация системаси қонун-қоидаларига қарайдиган бўлсак, А. Иноғомов бу ўринга тайинланмаслиги керак эди. Бу ҳақда «Воздушный транспорт» газетасининг 1988 йил, 13 сентябрь сонида босилган «Агар бир-биримизни тушунсак» сарлавҳали мақолада сўз борганди.

Қизиғи шундаки, А. Иноғомов Марказий агентликдаги учрашувдан кўп ўтмай редакцияда пайдо бўлиб:

— Менинг ҳақимда нима ёзсангизлар ҳам розиман. Фақат ўтиниб сўрайманки, А. Тарсуковнинг буйруғи ва оилавий аҳлоқим ҳақида ёзманглар, — деб илтимос қилди.

Шу ўринда биз «аризачи»нинг ўзи кимлигини газетхонларга таништиришни лозим кўрдик.

Оқил Ғаниевич Аъзамхўжаев 1955 йилда ҳарбий авиация мактабини тамомлаган. Катта техник лейтенант унвонига эга бўлган ҳолда масъул вазифада ишлаган. 1963 йилда учувчилар тайёрлаш олий мактабини битказган. Самода 7000 соат учган. СССР Граждан авиацияси министрлиги, Ўзбекистон граждан авиацияси бошқармаси ва Ҳаво йўллари марказий агентлигининг раҳматномалари, ҳукумат Фахрий ёрлиқлари билан кўп марта тақдирланган. У бошчилик қилган 2-смена Иттифоқ аэрофлот системасида биринчилардан бўлиб «Коммунистик меҳнат зарбдори» унвонини олишга муваффақ бўлди. Меҳнат ветерани. Аэрофлот системасида 25 йил ишлаган. Тўқнашувга қадар у партиявий ва маъмурий жазоланмаган.

О. Аъзамхўжаевнинг аризасига кўра, Ўзбекистон Граждан авиацияси бўлинмаларида узоқ муддат иш олиб боришга тўғри келди. Бу катта ташкилотда қилинган ижобий ишлардан кўра, камчилик ва нуқсонлар кўпроқ ўхшаб кўринди. Бизнингча, булар ичида энг муҳими кадрларни танлаш ва жой-жойига қўйиш масаласидир.

Сўнгги сўз ўрнида шуни ҳам айтиб ўтмоқчимизки, Бутуниттифоқ авиаторларининг «Воздушный транспорт» газетасининг 1988 йил 13 сентябрь ҳамда 1989 йил 21 январь сонларида Ўзбекистон граждан авиацияси бошқармаси бир группа раҳбарларининг иш фаолиятидаги жиддий камчиликлар ҳақида катта мақолалар босилиб, уларда «Таъқиб» сарлавҳали мақола ҳам маъқулланади ҳамда О. Аъзамхўжаевнинг ноҳақ ишдан четлатилгани айтиб ўтилади.

Шунингдек, Тошкент область партия конференциясида ҳам ўртоқ Ғ. Рафиқов фаолиятига жиддий танқидий фикрлар билдирилди.

Хўш, таъқиб яна қачонгача давом этади?

У. ЮСУПОВ,
М. АВЕЗОВ,
«Совет Ўзбекистони» махсус мухбирлари.

Редактор У. УСМОНОВ.

«СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ» («Советский Узбекистан») Орган ЦК Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

БЎЛИМЛАР: партия турмуши — 33-34-69, 32-53-97, 32-57-19, пропаганда — 32-55-70, саноат, қурилиш ва транспорт — 33-47-80, 32-53-14, 32-54-09, қишлоқ хўжалиги — 33-76-04, 32-53-15, 32-53-70, совет қурилиши — 33-15-20, 32-57-20, 32-54-18, фан, маданият ва халқ таълими — 33-44-51, 32-57-21, адабиёт ва санъат — 33-20-36, 32-54-35, 32-55-16, ахборот ва спорт — 33-14-24, 32-55-17, халқаро ҳаёт — 32-54-14, хатлар ва оммавий ишлар — 33-21-43, 32-53-16 32-53-20, 32-53-21, 33-11-49, 32-54-06, коммунистик ахлоқ — 32-54-29, фельетонлар — 32-54-27, иллюстрация — 32-57-22.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси, 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32. Газета офсет усулида, А—2 форматида босилади.

Р. — 01032. Б. — 28. ИНДЕКС 64583. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12